

Miskolci Egyetem

Állam- és Jogtudományi Kar

Alkotmányjogi Tanszék

A személyi szabadság és biztonság

Konzulens:

dr. Pap Gábor

egyetemi adjunktus

Szerző:

Golgovszky Tamás

Miskolc

2015

Tartalomjegyzék

I. Bevezetés	3
II. Személyes szabadságjogok története és fejlődése	4
2.1. Személyi szabadság és biztonság megjelenése a főbb jogi dokumentumokban ...	4
2.2. A személyes szabadságjogok természetéről és fejlődéséről	7
III. A személyi szabadságról és biztonságról általában	9
3.1. A személyi szabadság és biztonság fogalma	9
3.1.1. Szabályozás a nemzetközi dokumentumokban	9
3.1.2. Szabályozása az Alaptörvényben	10
IV. A személyi szabadsághoz való jog korlátai és garanciái	16
4.1. Általános korlátok, a korlátozással kapcsolatos alkotmányos kérdések	16
4.2. A szabadságkorlátozás okai: törvényi korlátok	18
4.3. Az állam büntetőhatalmi igényének érvényesítésével összefüggő korlátok	21
4.4. A személyi szabadsághoz való jog garanciái	21
4.5. A habeas corpus eljárás.	24
4.6. Kártalanítás	27
4.7. A személyi szabadsághoz való jog speciális korlátai	28
4.7.1. Pszichiátriai betegek személyi szabadságának korlátozása	29
4.7.2. A fertőző betegségekről általánosságban különös figyelmet fordítva a szerzett immunhiányos betegség és a személyi szabadsághoz való alapjog egyes aspektusaira	31
4.7.3. A gyermekek mint speciális alanyok védelme a személyi szabadsághoz való jog tekintetében	32
V. Az őrizetbe vétel	34
5.1. Az őrizetről általánosságban (fogalma, fajtái)	34
5.2. A bűnügyi őrizet	34
5.3. A kiadatási őrizet	36
5.4. A szabálysértési őrizet	37
5.5. A közbiztonsági őrizet	38
VI. Az előzetes letartóztatás	40
VII. Az elzárás	46
7.1. Történeti kitekintés	46
7.2. A szabálysértési elzárás	48
7.3. Az elzárás	51
VIII. A szabadságvesztés büntetés, különös tekintettel a tényleges életfogytiglan intézményére (TÉSZ)	53
IX. Összegzés	60
Irodalomjegyzék	62
Jogszabályok jegyzéke	64
Weblapjegyzék	65

I. Bevezetés

Amikor bárki elolvassa ezen dolgozat címét, véleményem szerint nem létezik olyan ember, akinek erről a pár szóról nem jut eszébe semmilyen gondolat. Persze itt elsősorban laikus emberektől nem tudományos, világmegváltó gondolatokat várok, nem is az a lényege, hanem abban rejlik a bűvös varázsa ezen szavaknak, vagy tovább menvén, fogalmaknak, hogy akár a kis diákoknak is mond valamit.

Igen mond, sugall, mert ezek a szavak beszélnek, és nem csak a nagy tudású gondolkodóknak, hanem a pallérozatlan ifjú elméknek is többet mondanak egyetlen üres frázisnál.

Ha sokaktól megkérdezik, mi is az a szabadság, lesz közöttük olyan ember, aki azt fogja válaszolni, hogy egy olyan fizikailag nem behatárolható, kézzel nem megfogható dolog, amiért a történelem folyamán több millióan adták életüket.

Ezt az egyetlen érvet figyelembe véve, ebből kiindulva, ha még nem is tudjuk, sejtjük a szabadság fogalmát, azt mondhatjuk, nem lehet értelmetlen dolog, ha ennyi vér folyt érte.

Ennek általánosságától elvonatkoztatva, lássuk a szabad jelzöt az ember előtt. Mihelyt ezt a szókapcsolatot együtt emlegetjük, általában az juthat eszünkbe, hogy aki szabad ember, az szabadon élhet, mozoghat, cselekedhet. Ez tulajdonképpen azt jelenti, hogy az illető cselekedeteiben nem korlátozott. Bármit megtehet, amit szeretne a bizonyos erkölcsi normákon belül. Mint láthatjuk az előző megállapítás nem teljesen igaz, vagyis vannak olyan dolgok, amik korlátozhatnak a szabadságunkban, ilyen tényező az állam. Véleményem szerint ez így van rendjén, mert ha nem lennének korlátok, akkor ez a szabadság nem igazi szabadság lenne, hanem átváltana egy olyan állapottá, amit úgy hívunk, hogy anarchia.

A másik szó és mélyebbre menve fogalom a biztonság. Ennek hallatán többségünkben önmagunk biztonsága jut eszünkbe, mivel emberi tulajdonságunk, amit akarva akaratlanul, sok esetben nem tudunk levetkőzni, az önzés. Ezen túlhaladva második eset lehet a családjunk biztonsága. Az átlagpolgárok elsősorban a szociális biztonságra és persze a közbiztonságra gondolnak. A dolgozatom elkövetkezendő fejezeteiben, azaz érdemi részében a két fogalom jogi megközelítéséről és elemzéséről lesz szó.

II. Személyes szabadságjogok története és fejlődése

2.1. Személyi szabadság és biztonság megjelenése a főbb jogi dokumentumokban

Az emberi jogok történetét tulajdonképpen megfogalmazhatjuk úgy is mint egy küzdelmet, amit a személyes szabadságot biztosító eljárási jogok elismeréséért vívtak. E küzdelemben eltelt idő alatt megfigyelhetjük az angolszász jogfelfogás hatását. Ezt bizonyítja, hogy Angliában már egészen a középkortól kezdve megfogalmaztak olyan híres jogi dokumentumokat, amelyeket az alábbiakban nevesítünk és azok részleteibe is betekintést nyerünk.

Lássuk akkor ezeket időrendi sorrendben, ilyen volt az első és egyik leghíresebb a Magna Charta Libertatum, amely 1215-ben keletkezett. Napjainkban ennek megítélése nagyobb vitákat vált ki. Egyes vélemények szerint pusztán az utókor „látja bele” azokat a modern alkotmányjogi intézményeket, jelesül az emberi jogokat, és az alkotmányos biztosítékokat, amelyekre a dokumentum megírásakor, megfogalmazásakor nem is gondoltak még. Legalábbis nem a mai értelmükben.¹ A Magna Charta híres 39. cikke az egyéni szabadságot, az önkényes letartóztatás elleni védelmet biztosította a szabad emberek számára.² Egyes álláspontok szerint a 39. pontban foglalt jog a személyes szabadsághoz való jog egyik korai formájaként értelmezhető. Azt érdemes hozzátenni, hogy az adott korszakban a „szabad emberek” csak a társadalom szűk rétegét tették ki, tulajdonképpen az arisztokrácia számára biztosított privilégiumokat. A későbbiekben ezeket a kiváltságokat értelmezték kiterjesztően az összes angol polgárra.³

A következő lényeges dokumentum, amely erre épült, az 1628-as Petition of Rights, azaz a jogok kérvénye, amelynek elsődleges célja az angol polgár személyes szabadságának és tulajdonának védelme volt, és több eljárási garanciát is találunk benne, ilyenek például, az hogy, védelmet kívánt nyújtani a törvénytelen letartóztatással szemben és megfogalmazta a tisztességes eljárás iránti követelményeket is.⁴ Egyébként

---

¹ Marinkás György: Az emberi jogok megjelenése és fejlődése az egyes alkotmányokban. *Publicationes Universitatis Miskolcensis. Sectio Juridica et Politica*. Tomus XXX., Miskolc, 2012. 1. 77. o.

² Halmai Gábor – Tóth Gábor Attila: *Emberi jogok*. Budapest, 2008, Osiris Kiadó, 671. o.

³ Kovács István – Szabó Imre (szerk.): *Az emberi jogok dokumentumokban*. Budapest, 1980, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 33. o.

⁴ Halmai – Tóth: i. m. 671. o., illetve Kovács I. – Szabó I.: i. m. 32. o.

a Petition of Rights nem tartalmazott semmilyen új rendelkezést, hanem a korábban megalkotott törvényekre hivatkozik.

II. Károly uralkodása alatt fogadták el a személyes szabadság legfontosabb biztosítékait tartalmazó Habeas Corpus (1679.) törvényt. Érdekességként megjegyezhetjük, hogy Angliában a mai napig a személyes szabadság legfontosabb jogi biztosítója ez, persze néhány végrehajtott módosítással. A habeas corpus lényege ugyanis az, hogy az őrizetbe vétel vagy letartóztatás során a szabadságtól megfosztott személy „testét” bíróság elé kell állítani.⁵ A bíróság vagy jóváhagyja, a szabadságelvonást vagy pedig elrendeli a személy szabadon bocsátását. A bíró ítélet nélkül, de a bíróság jóváhagyásával a nyomozás érdekében fogvatartott személy fogva tartása nem tarthat korlátlan ideig; joga van arra, hogy fogva tartásának jogszerűségét a bíróság rendszeresen felülvizsgálja.⁶

Az angol alkotmány harmadik nagy sarkköve a Bill of Rights, amit 1689-ben fogadtak el, a parlament ezt a feltételt szabta Orániai Vilmosnak trónra lépése előtt. Egyaránt tartalmaz rendelkezéseket a királyi hatalom korlátaira, illetve a parlament és polgárok jogaira, de a mi szempontunkból a legfontosabb, hogy a személyes szabadság biztosítékait is erősíti, mivel büntetőjogi garanciákat tartalmaz.⁷ Bár ez a dokumentum alig tért el a Petition of Rights-tól, jelentőségét mégis az adja, hogy összefoglalta mindazokat a jogokat illetve azok biztosítékait, amelyeket Angliában fontosnak tartottak. Az említett jognyilatkozatok olyan jogokat fogalmaztak meg, amelyeket ma is alapvető jogok között tartunk számon, viszont koránt sem léptek fel az egyetemesség igényével, jogosultjaik a kiváltságos rétegek voltak.⁸

Európában Anglián kívül Franciaországban született egy említésre méltó jogi dokumentum, az Emberi és polgárjogok nyilatkozata, amelyet 1789. augusztus 26-án fogadott el az Alkotmányozó Nemzetgyűlés. Érdekességként érdemes megjegyezni, hogy a deklaráció tervezetének elkészültét Thomas Jefferson – a Függetlenségi

---

⁵ A Habeas Corpus Act azt mondja: „... és az ilyen módon letartóztatott vagy fogva tartott személy testét a Lord Kancellár (Lord Chancellor) vagy Anglia fő Pecsétőre (Lord Keeper of the Great Seal of England) vagy azon bíróság bírái vagy bárói elé, amely az említett parancsot kibocsátotta, vagy olyan személyek elé akiknek az említett parancs visszaküldendő, az abban foglalt rendelkezésnek megfelelően elő kell állítani vagy állíttatni.” In: Kovács István (szerk.): *Nyugat-Európa alkotmányai*. Budapest, 1988, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 109. o.

⁶ Sári János – Somody Bernadette: *Alapjogok. Alkotmánytan II.*, Budapest, 2008, Osiris Kiadó, 110. o.

⁷ Marinkás: i. m. 5. o.

⁸ Halmai – Tóth: i. m. 671. o.

Nyilatkozat atyja – is segítette.⁹ Ezzel a dokumentummal a francia forradalom teremtette meg az ún. klasszikus szabadságjogokat, amelyeket szokás első generációs jogoknak is nevezni. Ezeknek a jogoknak a túlnyomó többsége lényegében ma is az akkor megfogalmazott tartalommal található meg a polgári demokráciák alkotmányaiban.¹⁰ A francia Nyilatkozat kimondta: „A szabadság abban áll, hogy mindent megtehetünk, ami másnak nem árt; így tehát minden ember természetes jogainak gyakorlása csak olyan korlátokba ütközhet, amelyek a társadalom más tagjainak biztosítják, hogy ugyanezekkel a jogokkal élhessenek. Ezeket a korlátokat csak a törvény állapíthatja meg. A törvény csak a társadalomra káros cselekedetek megtiltására jogosult. Amit a törvény nem tilt, nem szabad megakadályozni, és senkit sem lehet annak megtételére kényszeríteni, amit a törvény el nem rendel.”

A deklaráció legnagyobb érdeme, hogy univerzális igénnyel fogalmazza meg az ember és polgár jogainak katalógusát. Nem partikuláris mint az angol Billek vagy az egyes amerikai államok deklarációi.¹¹

A személyi szabadság és az azt garantáló eljárási jogok védelme nem csak az európai alkotmányokban figyelhető meg, hanem az észak-amerikai jogfejlődésben is meghatározó volt. A szövetségi alkotmány első tíz kiegészítése számos, e körbe sorolható rendelkezést tartalmaz, a későbbi kiegészítések közül pedig a 14. alkotmánykiegészítést emelhetjük ki, amely a megfelelő törvényes eljárás (due process of law) klauzúljába sűríti az alkotmánykiegészítések mindazon garanciáit, amelyek a szövetségi kormányzatra és az egyes államokra is kötelezőek.¹²

Az 1868-as 14. alkotmánykiegészítés 1. §-a lefektette: „Valamennyi, az Egyesült Államokban született, vagy később ott állampolgárságot nyert személy, aki ennek következtében az Egyesült Államok fennhatósága alá esik, a lakhelye szerinti állam, és az Egyesült Államok állampolgára. Egyetlen állam sem hozhat vagy alkalmazhat olyan törvényt, mely korlátozza az Egyesült Államok állampolgárait megillető jogokat vagy mentesítéseket; egyetlen állam sem foszthat meg valakit életétől, szabadságától vagy tulajdonától megfelelő törvényes eljárás nélkül; törvénykezés során az államok senkitől nem tagadhatják meg a törvények nyújtotta egyenlő jogvédelmet.”

---

⁹ Kovács I. – Szabó I.: i. m. 53. o.

¹⁰ Pap Gábor: Alkotmányos észrevételek a személyes szabadságjogokat korlátozó rendőrségi intézkedésekről. *Publicationes Universitatis Miskolcensis. Sectio Juridica et Politica.* Tomus XXII., Miskolc, 2004. 287. o.

¹¹ Kovács I. – Szabó I.: i. m. 55. o.

¹² Halmai – Tóth: i. m. 671. o.

2.2. A személyes szabadságjogok természetéről és fejlődéséről

A fentebbiekben is láthattuk, hogy a személyi szabadságjogok és azok legrégebbi elemei a tulajdonhoz és az örökléshez való jog minden burzsoá társadalom életének elengedhetetlen részei. Ezen jogok gyökere háromszáz-négyszáz évvel ezelőttre vezethető vissza. Elismertségük annyira általános, jelentőségük annyira alapvető, valamint az egész polgári társadalmat létében meghatározó jellegűek, hogy már másfél évszázada nem is folyik értük politikai küzdelem. Ennek következtében ezen jogok elvesztették politikai jelentőségüket és civil joggá szelídültek. A szabadságjogok lényege tehát az, hogy a jog eszközeivel kijelölik az egyén cselekvésének szabad terrénumát az állammal szemben, a másik oldalról nézve korlátozzák az egyén életébe az ún. civil szférába történő állami beavatkozást.¹³ A civil szféra és az államhatalom által elfoglalt terület örökösen változik, nincs közöttük merev határ. Az állam ezen jogok által túrésre kötelezett, ám ezt nagyon nehezen viseli és ezért folyamatosan megpróbál behatolni a civil szférába. Erre válaszul a civil szféra természetes védelmi reflexszel, amely a szabadságjogok bővüléséhez vezet és ezzel együtt azt újra is értelmezik mindezekben szerepe van továbbá a változó életviszonyoknak is. A civil társadalom a jog eszközeit igénybe véve próbál védekezni. Ennek egyik jellegzetes módja az, hogy az államhatalom által szabályozott területeken az államhatalom felelősségét fogalmazzák meg, azaz jogalanyként, kötelességek és jogok birtokosaként vonják be a közhatalmat.¹⁴

A szabadságjogok imént felvázolt fejlődésébe illeszkedik be egy olyan új irányzat, ami mindössze néhány évtizedes és a jogvédelemre fekteti a hangsúlyt. Ez azt jelenti, hogy az emberek féltik a szabadságukat, tulajdonukat és ebből a félszből eredően védelemért fordulnak az államhoz, amely közhatalmi eszközökkel avatkozik be a jogsértő ügyekbe, ezáltal az egyének észre sem veszik és a közhatalmat gyakorló állami szervezet erősödik. Ebből következik, hogy a jogvédelem érdekében megnövekedett államhatalom az eszközeit nem csak a jogsértők ellen használja és használhatja.¹⁵

Az előbbieken láthattuk az egyik oldalt, de most nézzük az ellenpólust. Úgy értelmezhetjük, hogy a közérdek szabja meg az állami beavatkozás mérvét, fokát, tehát

---

¹³ Pap: i. m. 288. o.

¹⁴ Pap: i. m. 289. o.

¹⁵ Pap: i. m. 289. o.

egyik ún. szabadságjog sem feltétlen. Nincsen olyan kérdés, amelyben az egyesek akaratának korlátlan érvényesülése ne ölthetne az államra illetve a közre veszélyes jelleget. Ilyenkor evidens módon az állam mindig beavatkozik és korlátozza a szabadságot. Bár biztosítva van a polgárok személyi szabadsága, de bizonyos feltételek fennállása mellett, ha a közérdek úgy kívánja mégis letartóztathatóak, sőt szabadságvesztéssel is büntethetőek, pedig ez az utóbbi a személyi szabadságtól való teljes megfosztást jelenti.

Fontos és szükséges, hogy törvények állapítsák meg szabatosan az állami beavatkozás határait. Az egyéni szabadsággal kapcsolatos kérdések rendeleti úton való szabályozása a legnagyobb veszedelmet rejti magában, mert a kormány akár új rendeletek kiadásával bármikor elnyomhatja az egyéni szabadságot. A törvény általános szabályai nem lehetnek minden eset különleges körülményeire tekintettel és a kormány az általános szabályokat arra használhatja fel, hogy rájuk hivatkozással abban is korlátozza az egyéni szabadságot, mikor azt a közérdek nem teszi szükségessé. Lássuk ezt egy példa alapján, a megfigyelés alá helyezik azt, aki kolera gyanús beteggel érintkezik az kétségtelen korlátozása az illető személyi szabadságának, de olyan korlátozás, amelyet a közérdek a legteljesebb mértékben indokol. Előfordulhat azonban az is, hogy a kormány ezekre a szabályokra való hivatkozással akkor is korlátozza a személyi szabadságot, amikor a kolera gyanút semmi elfogadható indok nem támasztja alá és az illetőt csak azért helyezteti megfigyelés alá, hogy ne vehessen részt például egy képviselőválasztásban. Éppen ezért szükséges, hogy az egyéni szabadság a kormány esetleges támadásaival szemben bírói védelemben részesüljön.¹⁶

---

¹⁶ http://mtdaportal.extra.hu/ADATTAR/cikktar/b_cikk/buza_laszlo_a_szabadsag_jogi_fogalma.pdf
(letöltés napja: 2015.01.29.) 4-5.

III. A személyi szabadságról és biztonságról általában

3.1. A személyi szabadság és biztonság fogalma

3.1.1. Szabályozás a nemzetközi dokumentumokban

A személyi szabadság és biztonság fogalma természetes módon a nemzetközi dokumentumokban is helyet kap. Két ilyen nemzetközi emberi jogi egyezményt emelhetünk ki, az egyik az 1950-ben született Emberi Jogok Európai Egyezménye (továbbiakban: EJEE). Az EJEE-t 1953-ban fogadta el az Európa Tanács, amely egy 1949-ben alapított kormányközi szervezet, és 47 európai közösségbeli tagországból áll. Ezt a testületet azért hozták létre, hogy erősítse az emberi jogokat, és előmozdítsa a demokráciát valamint a jogállamiságot. Az EJEE-t a franciaországi Strasbourgban működő Emberi Jogok Európai Bírósága tartatja be (továbbiakban: Bíróság). Minden személy, aki azt állítja, hogy az Európa Tanács 47, azaz az EJEE-t ratifikáló tagállama közül valamelyikében megsértették a jogait, jogorvoslatért folyamodhat a Bírósághoz. Viszont előtte ki kell mértenie minden lehetséges jogorvoslatot a saját országa bíróságain, és elő kell terjesztenie, egy jogorvoslati kérelmet a Bírósághoz Strasbourgban. Az EJEE tiltja az önkényes szabadságkorlátozást, 5. cikkének 1. pontja kimondja: „Mindenkinek joga van a szabadságra és a személyi biztonságra. Szabadságtól senkit sem lehet megfosztani, kivéve az alábbi esetekben és a törvényben meghatározott eljárás útján [...]”

Magyarországon az EJEE-t az 1993. évi XXXI. törvény hirdette ki.

A másik ilyen egyezmény az 1966-os Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (továbbiakban: PPJNE), amely 1976-ban nemzetközi alaptörvényé vált. A 9. cikkének 1. pontja így rendelkezik: „Mindenkinek joga van a szabadságra és a személyi biztonságra. Senkit sem lehet önkényesen őrizetbe venni vagy letartóztatni. Senkit sem lehet a szabadságától másként mint a törvényben meghatározott okokból és a törvényben meghatározott eljárás alapján megfosztani.”

Hazánkban a PPJNE-t az 1976. évi 8. törvényerejű rendelet hirdette ki.

Látni fogjuk, hogy ezek a nemzetközi dokumentumok a szabadsághoz és a személyi biztonsághoz való jogról sokkal részletesebben rendelkeznek mint a hatályos Alaptörvényünk. Észrevehetjük, hogy a magyar Alaptörvényben ugyanaz a megfogalmazás található meg mint az EJEE-ben, mivel ezt vette alapul, mert

összhangban áll a nemzetközi joggal. A jogharmonizáció fellendülésével és kiterjedésével nyilvánvalóvá válik, hogy az emberi jogokkal kapcsolatos nemzetközi dokumentumok „kemény instrumentumként” a magyar jog szerves részévé válnak.¹⁷ Az EJEE taxatív felsorolja a szabadságtól való megfosztás törvényes okait, a PPJNE pedig garanciális igénnyel kifejti az emberi méltósággal összhangban álló bánásmód követelményét a szabadságtól megfosztott személlyel szemben, valamint kizárja a bebörtönzés lehetőségét szerződéses kötelezettség elmulasztása esetén. Mindkét nemzetközi szerződés általánosságban, tehát nem csak a büntetőeljárásban biztosítja az őrizetbe vett vagy letartóztatott személy számára az olyan eljáráshoz való jogot, melynek során őrizetbe vételének törvényességéről a bíróság rövid határidőn belül dönt és törvényellenes őrizetbe vétele esetén szabadlábra helyezését rendeli el.¹⁸ Az egyezményeknek ezen részeit a következő fejezetben részletezem, és elemzem.

3.1.2. Szabályozása az Alaptörvényben

A személyi szabadság és biztonság a legrégebbi múltra visszavezethető „legértékesebb” alapjogok közé tartozik.¹⁹ Ebből kifolyólag szabadságvédő garanciák megteremtése a tartalmi alkotmányosság egyik sine qua nonja, azaz a személyi szabadsághoz való jog a leglényegesebb egyéni jogosultság.²⁰ A 2011. december 31-ig hatályban lévő magyar Alkotmány (1949. évi XX. törvény) 55. § (1) bekezdés alapján „A Magyar Köztársaságban mindenkinek joga van a szabadságra és a személyi biztonságra, [...]”. A 2012. január 1-jén hatályba lépett Alaptörvény (Magyarország Alaptörvénye, 2011. április 25.) IV. cikk (1) bekezdése hasonlóképpen kimondja, hogy „Mindenkinek joga van a szabadsághoz és a személyi biztonsághoz.” Azaz láthatjuk, hogy az új Alaptörvény IV. cikke az előtte hatályban lévő Alkotmány 55. §-ának utóda. Észrevehető, hogy az Alkotmány és az Alaptörvény szövegezése lényegében nem tér el egymástól, azon részben, ahol a szabadságot és személyes biztonságot deklaráló két alkotmányi rendelkezés található. Ezért a személyi biztonság pontos tartalmát, alapjogi jellegét keresve abból a feltevésből kell kiindulnunk, hogy a 2012. január 1-jén hatályba lépett Alaptörvény megalkotói a szabadsághoz és a személyi biztonsághoz való jogot az

---

¹⁷ Fenyvesi Csaba – Herke Csongor – Tremmel Flórián: *Új magyar büntetőeljárás*. Budapest – Pécs, 2004, Dialóg Campus Kiadó, 301. o.

¹⁸ Chronowski Nóra: A szabadsághoz és a személyi biztonsághoz való jog. In Chronowski Nóra – Drinóczi Tímea – Kocsis Miklós – Zeller Judit: *Válogatott alapjogi jogesetek II. Szabadság és egyenlőség I.* Pécs, 2010. 5. o.

¹⁹ Sári – Somody: i. m. 109. o.

²⁰ Tóth Gábor Attila: A személyi szabadsághoz való jog az alkotmányban. *Fundamentum*, 2005. 2. 5. o.

Alkotmány rendelkezését átvéve, azt csupán nyelvtanilag pontosítva kívánták továbbra is fenntartani. Ugyanakkor a személyi biztonsághoz való jog tartalmát illetően sem az Alkotmány sem az Alaptörvény nem nyújt további támpontot.²¹ Tehát az Alaptörvény IV. cikkének (1) bekezdésének első fordulata a szabadsághoz és a személyi biztonsághoz való jogot deklarálja. Kérdésként merül fel, hogy vajon milyen tartományban kell értelmezni e jogokat. A problémát az jelenti, hogy az Alaptörvény a továbbiakban nem részletezi a személyi biztonsághoz való jog tartalmát és a szabadsághoz való joggal összefüggésben is csupán annak büntetőeljárás jellegű garanciáira szorítkozik. Az sem derül ki, hogy a személyi szabadság és személyi biztonság milyen viszonyban állnak egymással.²²

A személyi biztonsághoz való jog tartalmát keresve rögtön azzal szembesülhetünk, hogy az Alkotmánybíróság mind ez idáig nem alkalmazta a személyi biztonsághoz való jogot, ez a jog semmilyen módon nem jelenik meg az ítélkezési gyakorlatban.²³ A szakirodalom után kutatva azt tapasztalhatjuk, hogy több mű is van, amely egyszerűen átsiklik azon a tényen, hogy a személyi szabadság mellett az Alkotmány a személyi biztonságot is deklarálja, emiatt pedig csak a személyi szabadság elemzésére térnek ki.²⁴ Többek között ilyen a Halmai Gábor – Tóth Gábor Attila: Emberi jogok. A személyi szabadság és biztonság viszonyának három fő értelmezési lehetősége van:

1. Az első felfogás képviselői szerint a személyi szabadság és a személyi biztonság fogalma egymás szinonimái, együtt kezelendők, tehát az utóbbinak nincs független, elkülönült jelentése. Ez a következtetés a magyar közjogi tradícióból, és azon tényből vonható le, hogy a személyi szabadságot deklaráló nemzetközi dokumentumok, valamint a magyar Alkotmány (Alaptörvény) is a nevesítést követően kizárólag a személyi szabadság jogával foglalkoznak, a személyi biztonság jogáról pedig hallgatnak.²⁵
2. A második lehetőség az lehet jelentőséget tulajdonítunk annak, hogy mind a nemzetközi dokumentumok, mind az Alkotmány (Alaptörvény) kifejezetten

---

²¹ Neparáczi Anna Viktória: Személyes biztonsághozvaló jog, mint alapjog (?) A terrorizmussal szembeni büntetőjogi fellépés a szabadság és a személyi biztonsághozvaló jog tükrében. In Varga Norbert (szerk.): *Az új alaptörvény és a jogélet reformja*. Szeged, 2013, SZTE ÁJK Doktori Iskola, 208. o.

²² Chronowski: i. m. 7. o.

²³ Tóth: i. m. 7. o.

²⁴ Neparáczi: i. m. 208. o.

²⁵ Neparáczi: i. m. 208. o.

nevesíti mindkét kategóriát, azaz elismerjük, a személyi szabadsághoz való jog mellett a személyi biztonsághoz való jog is külön deklarációra kerül, azonban egységes elvként képiesen szólva egy halmazban képzeljük el ezeket. Tehát azt érzékelhetjük, hogy ebben a felfogásban a személyi biztonsághoz való jog a személyi szabadsághoz való jog része, azaz annak részhalmaza. Ezt az álláspontot képviselő szerzők véleménye azonban azon a ponton már eltér, hogy a személyi biztonsághoz való jog a személyi szabadság részeként annak „csupán” egyik garanciális eleme.²⁶ A másik álláspontot képviselő szerzők szerint pedig olyan lényeges a tartalma, amelytől az állam semmilyen körülmények között nem fosztja meg az egyént. Azonban a személyi biztonsághoz való jognak egyik esetben sincs önálló, független léte és így nincs önálló a személyi szabadságtól elkülöníthető értelmezésére lehetőség. Azaz a második értelmezési irány elfogadása esetén a személyi szabadság tartalmáról kialakult felfogás fogja meghatározni azt is, hogy mit érthetünk a személyi biztonsághoz való jog alatt.²⁷

3. A harmadik lehetséges értelmezési irány szerint a személyi szabadság és a személyi biztonság elválasztandó egymástól, két különálló jogként kezelendő. Az önállóan nevesített személyi biztonsághoz való jog e felfogás alapján személyi szabadságtól független és azzal egyen értékű személyes szabadságjog, alkotmányos alapjog.²⁸

Személy szerint az első értelmezési iránnyal nem értek egyet és csatlakozom azok táborához, akik azt vallják, hogy ezek nem egymás szinonimái, de mivel az Alkotmány szövege részletesen csak a szabadsággal foglalkozik, arra a következtetésre juthatunk, hogy a biztonság a személyi szabadság sajátos minősége. Hiába a két állapot garanciái hasonlítanak egymásra, ez azonban nem azt jelenti, hogy valamelyik része lenne a másiknak, avagy egymástól elválaszthatatlan értékek lennének. A személyi szabadságot ugyanis főként az állam és a közhatalom be nem avatkozása biztosítja, a személyi biztonság megteremtése viszont az állam részéről aktivitást is magában foglalhat.²⁹

---

²⁶ Mavi Viktor: A szabadság és a személyi biztonság védelme az Emberi Jogok Európai Egyezményében. *Acta Humana*, 1993. 10. 4. o.

²⁷ Tóth: i. m. 7. o.

²⁸ Neparáczki: i. m. 210. o.

²⁹ Chronowski: i. m. 7. o.

Alkotmányjogunk, az Alkotmánybíróság eddigi gyakorlatát követve az Alaptörvényben rögzített „szabadság” fogalmat a személyi szabadság alkotmányos megfogalmazásaként és ez idáig jellemzően csak a büntetőeljárás, illetve az ezzel összefüggő állami, hatósági kényszer alkalmazása tekintetében értelmezte.³⁰ Ugyanakkor ennél az értelmezési módnál a személyi szabadsághoz való jog ennél tágabb ezen jognak az érvényesülése vizsgálható valamennyi állami intézkedés alkotmányossági megítélésekor. Mindez következik az Alaptörvény szövegkörnyezetéből is, mert amíg a IV. cikk (1) bekezdés általános érvénnyel deklarálja ezen szabadságjogot, és a (2) bekezdés pedig a negatív módszert követve, korlátozásának formai feltételeit biztosítja, annak a büntetőeljárásra vonatkozó további garanciáit a IV. cikk (3) bekezdése tartalmazza. A személyi biztonság állapotát az egyén civil életviszonyainak, vagyoni és közjogi viszonyainak zavartalansága, háborítás mentessége teremti meg és ez az állapot az emberi élet egyik minősége. A személyi biztonsághoz való jog az említett életviszonyok védelmére szolgál a személyi szabadsághoz való jog garanciájaként, persze ez alatt nem azt kell értenünk, hogy az állam mindenki számára egyénileg biztosítja a fizikai védelmet mindenfajta zaklatással szemben.³¹ Korszakunkban a közbiztonság és a humánbiztonság védelmére irányuló garanciarendszer egyre összetettebbé válik és a biztonság mint alkotmányi érték jelentősége egyre fokozódik.³²

Miközben a biztonság viszonyát vizsgáltuk a szabadsághoz, rá kellett jönnünk, hogy nem tudunk egy konkrét biztonság fogalmat megfogalmazni. A továbbiakban nem is foglalkozok a biztonság kérdésével, hanem kizárólag a személyi szabadságra fektetem a hangsúlyt.

A személyi szabadsághoz való jog nem tekinthető a szabadságjogok anyajogának, hanem ez az egyén fizikai értelemben vett szabadságának és biztonságának a védelmére irányul és arra, hogy a szabadság korlátozására vagy elvonására önkényesen és törvényes alap nélkül semmiképpen ne kerüljön sor.³³ Az Alaptörvény elemzése közben szembesülünk vele, hogy a személyi szabadságot és biztonságot szűk értelemben fogja fel és tömören szabályozza. Véleményem szerint azért is fordult az elő, hogy a személyi szabadsághoz való joggal kapcsolatban az

---

³⁰ 74/1995. (XII. 15.) AB határozat, ABH 1995. 369,372.

³¹ Chronowski: i. m. 8. o.

³² Ádám Antal: A biztonság az értékek között. *Jura*, 2005. 1. 36. o.

³³ Mavi Viktor: A személyi szabadságot és a személyi integritást védő jogok illetve biztosítékok alkotmányos szabályozására. *Acta Humana*, 1995. 18–19. 70. o.

Alkotmánybíróság több határozatban is állást foglal, valamint emellett a szakirodalma is jelentősen kiterjedt. A 65/2003 (XII. 18.) határozatban az Alkotmánybíróság nem csak állást foglal, hanem meg is határozza a személyi szabadság fogalmát, amely a következőképpen hangzik: „A személyi szabadság az egyén olyan autonómiáját jelenti, amely feltételezi a teljes akarati és cselekvési szabadságot a jog keretei között. A személyi szabadság joga mindenkivel szemben érvényesülő jog, amely minden embert megillet, ugyanakkor nem részesül abszolút védelemben, mivel törvényben meghatározott esetekben korlátozható.” Ezeket a korlátokat a következő fejezetben részletesebben meg fogjuk vizsgálni. Személyi szabadsághoz való jog a szűk értelemben vett fizikai, testi szabadságot a fogva tartástól való mentességet biztosítja.³⁴ Mint láthatjuk az Alaptörvényben, hogy a személyi szabadság korlátozásának is csak formai feltételeit tartalmazza, amikor kimondja: senkit nem lehet szabadságtól másként mint törvényben meghatározott okokból és törvényben meghatározott eljárás alapján megfosztani. A szabadságkorlátozás okainak meghatározását és a szabadságtól való megfosztásra irányuló eljárás szabályozását ezzel teljes egészében a törvényhozóra bízza, és hallgat az okokkal kapcsolatos tartalmi követelményekről.³⁵

A vizsgált alapjog intézményi értelmezése az egyén szabadságdimenziójának feltárását eredményezi. A szabadsághoz és a személyi biztonsághoz való jog szoros összefüggésben áll az általános személyiségi jogként felfogott emberi méltósághoz való joggal, amit az Alaptörvény II. cikkében találunk meg. A személyi szabadságának és biztonságának a joga az általános személyiségi jog önállósult eleme, amelynek külön alkotmányi védelme azért indokolt, mert ezzel az egyén integritásának alapja teremthető meg. A személyi szabadsághoz és biztonsághoz való jog a személyi integritást védő jogok nagyobb csoportjába tartozik, amely körbe tartozik többek között az élethez való jog, a mozgásszabadság stb.³⁶ A személyi szabadsághoz való jog egyik fokozata a mozgásszabadság, amelyet mégis indokoltabb az Alkotmányban és így az új Alaptörvényben önállóan nevesíteni.³⁷ A régi Alkotmányban az 58. §, az Alaptörvényben pedig a XXVII. cikk nevesíti. A személyi szabadságot és a mozgásszabadságot az alkotmány jogászok többsége elkülöníti egymástól, mivel így kimutatható a két alapjog közötti fokozati különbség. Ehhez az állásponthoz

---

³⁴ Tóth: i. m. 6. o.

³⁵ Chronowski: i. m. 8. o.

³⁶ Chronowski: i. m. 6. o.

³⁷ Sári János: *Alapjogok, Alkotmánytan II.*. Budapest, 2001, Osiris Kiadó, 87. o.

dolgozatomban én is idomulok, ezért a mozgásszabadság joga nem kerül bővebb kifejtésre.

A fentebbi oldalakon áttekintettem és lefektettem a személyi szabadság és biztonság fogalmi elemeit, tekintettel az Alaptörvény első bekezdésében írtakra. E fejezetben az Alaptörvény (2–4) bekezdéseivel nem kívánok foglalkozni, ennek tartalmasabb kifejtésére a következő fejezetben a szabadság és a személyi biztonság korlátainál és garanciáinál kerül sor.

IV. A személyi szabadsághoz való jog korlátai és garanciái

4.1. Általános korlátok, a korlátozással kapcsolatos alkotmányos kérdések

Az előző fejezetben láthattuk, a személyi szabadság és biztonság jogának törvényi megfogalmazásánál az Alaptörvény IV. cikkének első bekezdésében lefektetett jogosultságot. Ez viszont csak az egyik tartalmi eleme volt ennek a szabadságjognak, de az Alaptörvény még egy másik alapvető tartalmi elemből is táplálkozik, az pedig nem más mint az, hogy a jogosultágon kívül természetes módon a jog korlátait is megfogalmazza, akként: „senkit nem lehet szabadságától másként mint a törvényben meghatározott okokból és a törvényben meghatározott eljárás alapján megfosztani.” Ez a fordulat voltaképpen az alapvető jognak a lényeges közvetlen korlátozását jelenti, amit felfoghatunk a korlát korlátjaként.

Ugyanakkor az alapvető jognak megkülönböztetjük az általános és speciális korlátait. Az emberi élethez és méltósághoz való jog kivételével egyik jog sem korlátlanul biztosított és garantált jogosítvány. Az emberi élethez és méltósághoz való jog minden mást megelőző legnagyobb érték, ebből következik, hogy ez számos alapvető jognak a forrása és egyben feltétele is. Tehát az alapvető jogoknak ezzel és egymással is összhangban kell lenniük, amely jellemző ezek általános korlátjának tekinthető.³⁸

A személyi szabadság alkotmányos alapjogának törvény általi korlátozása megengedett.³⁹ Az alapesethez képest, különleges jogrendben, azaz rendkívüli állapotban és szükségállapotban szigorúbb szabályokat lehet életbe léptetni. Ezt fekteti le az Alaptörvény 54. cikke. Ezen különleges szabályokkal a továbbiakban nem kívánok foglalkozni.

Szabadságtól való megfosztás okait, a követendő eljárást törvényben kell meghatározni. Viszont csak abban az esetben, ha az a jog lényeges tartalmát nem érinti, vagyis ez az ún. korlátozás az alapjog védelmét, azaz a korlátozás, korlátozások behatárolását jelenti. Itt azonban felmerülhet bennünk az a kérdés, hogy mi is az a lényeges tartalom? Ennek a meghatározása a törvényhozó szerv illetve az

---

³⁸ Kovács Mónika: „A legjobb és legszebb dolgok a világon nem láthatók és nem érinthetők meg.” A szabadsághoz és a személyi biztonsághoz való jogról. *Studia Iuvenum Iuris Peritorum*, 2004. 2. 72. o.

³⁹ Chronowski: i. m. 13. o.

Alkotmánybíróság hatáskörébe tartozik.⁴⁰ Az egyes korlátozó rendelkezések csak abban az esetben fogadhatók el alkotmányosnak, ha az általuk elérni kívánt és az alkotmányosan elismert célhoz képest a korlátozás szükségszerű és arányos. Magyarul az állam csak annyiban avatkozhat be, amennyiben ezt a beavatkozás célja feltétlenül megköveteli, továbbá a korlátozás súlya az elérni kívánt céllal nem lehet aránytalan. Az arányosság értékeléséhez még hozzá tartozik az is, hogy a korlátozás folytán esetleg bekövetkező és eleve ki nem küszöbölhető sérelmek elfogadható mérvű enyhítésére garanciák legyenek.⁴¹

Alkotmányellenes az a törvényi szabályozás, amelyik a személyi szabadságot súlyosan korlátozó módszerek alkalmazásának jogszabályi feltételeit nem, vagy nem kellő részletességgel szabályozza.⁴² Személyi szabadság korlátozásával szemben fennáll még egy másik alkotmányos követelmény, amely azt fogalmazza meg, hogy a korlátozás nem sértheti meg ezen jog "érinthetetlen lényegét", tehát nem ütközhet a kínzás, kegyetlen, embertelen, megalázó bánásmód tilalmába. A fentebb említettekkel kapcsolatban véleményem szerint fontos értékelési szempontokat határoz meg a 65/2003. (XII. 18.) AB határozat: „A személyi szabadság korlátozásának számos formája ismert a magyar jogrendszerben. Ezek jórészt a büntetőeljárás lefolytatásához kötődnek; büntető anyagi jogi szankcióként (szabadságvesztés, kényszergyógykezelés) vagy büntetőeljárás kényszercselekményként (őrizetbe vétel, előzetes letartóztatás, ideiglenes kényszergyógykezelés, lakhelyelhagyási tilalom, házi őrizet) jelennek meg. A büntetőeljáráson kívül ugyanakkor más eljárásokban is sor kerül a személyi szabadság alapjogának korlátozására, így különösen az idegenrendészet, a szabálysértési eljárás, az egészségügyi és rendészeti igazgatás egyes területein.

A korlátozásra vonatkozó szabályozásnak – az Alkotmány rendelkezéseiből fakadóan – tartalmaznia kell a korlátozás okát, továbbá meg kell határoznia az adott korlátozási formának megfelelő eljárást. A korlátozás arányosságának és ezzel együtt alkotmányosságának megítélését az alkotmányi követelményeken alapuló tényezők befolyásolják.”

Magyarország Alaptörvényét tanulmányozva láthatjuk, hogy nem tartalmazza a szabadságtól való megfosztás okait, holott ez a garanciák szempontjából indokolt lenne.

---

⁴⁰ Kovács M.: i. m. 72. o.

⁴¹ Chronowski: i. m. 13. o.

⁴² 36/2000. (X. 27.) AB határozat

Az Alaptörvényünkben észlelt e hiányosság a nemzetközi egyezményekben (EJEE, PPJNE) kiegészítésre került, ezt a dolgozatom következő részében látni is fogjuk.

4.2. A szabadságkorlátozás okai: törvényi korlátok

Az előbbieken már esett szó a nemzetközi egyezményekről, most látni fogjuk, hogy az EJEE V. cikkének (1) bekezdése felsorolja a szabadságkorlátozás eseteit, azaz azokat az okokat, amelyek a személyi szabadsághoz való jog csorbítását elfogadhatóvá teszik. Viszont az ENSZ egyezségokmánya ezeket az okokat nem részletezi, ellenben az EJEE-vel, amivel részletesebben szeretnék foglalkozni. Vegyük sorra az V. cikkben felsorolt okokat, az EJEE szó szerinti idézése által:

„a) Törvényes fogva tartás az illetékes bíróság által történt elítélést követően;

b) Olyan személy törvényes letartóztatása vagy őrizetbe vétele, aki nem tesz eleget a bíróság törvényes rendelkezésének, illetőleg törvény által megállapított kötelezettség teljesítésének biztosítása céljából történő letartóztatás vagy fogva tartás;

c) Törvényes letartóztatás vagy őrizetbe vétel abból a célból, hogy egy személyt bűncselekmény elkövetésének alapos gyanújával az illetékes hatóság elé állítsanak, vagy amikor célszerűségi okból szükséges, hogy egy személyt megakadályozzanak bűncselekmény elkövetésében vagy annak elkövetése után a szökésben;

d) A kiskorú fogva tartása törvényes rendelkezés alapján nevelési felügyelet céljából, vagy törvényes fogva tartás az illetékes hatóság elé állítása miatt;

e) Törvényes őrizetbe vétel, fertőző betegségek terjedésének megakadályozása céljából, valamint elmebeteg, alkoholisták, kábítószer élvezők vagy csavargók őrizetbe vétele;

f) Törvényes letartóztatás vagy őrizetbe vétel személynek az országba való jogtalan belépésének megakadályozására, vagy olyan személy törvényes letartóztatása, illetve őrizetbe vétele, aki ellen intézkedések vannak folyamatban, kiutasítása vagy kiadatása céljából.”

Az EJEE V. cikkének (1) bekezdése mindenkinek biztosítja a személyi szabadsághoz való jogot, kivéve a rendelkezés további részében felvázolt hat olyan körülményt, amelyek taxatív felsorolását adják generális szabály alóli kivételeknek.⁴³ Az EJEE

---

⁴³ Gomien, Donna – Polt Péter (ford.): *Rövid útmutató az Emberi Jogok Európai Egyezményéhez*. Budapest, 1994, Európa Tanács Információs és Dokumentációs Központ, 25. o.

kapcsán megoszlanak a vélemények arról, hogy az imént felsorolt feltételek három különálló okát jelentik-e a szabadsághorlátozásnak, vagy az alapos gyanú megléte és egy a felsorolt okok közül már lehetővé teszi a szabadság eljárásbeli korlátozását. Az esetjog és az azt feldolgozó írások az utóbbi értelmezést tartják valószínűnek, majd a későbbiekben látni fogjuk, hogy ez az álláspont felel meg a hazai követelményeknek is, azonban a Bíróság bizonyos rövid ideig az alapos gyanú meglétét is elegendőnek tartja a szabadsághorlátozáshoz azzal, hogy idővel ez az indok veszít jelentőségéből. Tehát arra a következtetésre juthatunk, hogy az eljárás ideje alatt a gyanú nem statikus, hanem erősödhet, vagy akár gyengülhet is, s a változás iránya teheti részben megalapozottá vagy megalapozatlanná a további fogva tartást.⁴⁴

Most pedig az alábbiakban lássuk a törvényes okokat, amelyek a következő csoportokba sorolhatók.

- a) A legelső említésre méltó ok a bíróság által jogerősen elítélt személy őrizetben tartása a határozat kihirdetését követően a büntetés végrehajtása céljából. Továbbá ehhez kapcsolódik még az olyan személy letartóztatása vagy őrizetbe vétele is, aki nem tesz eleget a bíróság jogerős rendelkezésének, például nem tesz eleget tanúzási kötelezettségének. Ide tartozik még az az eset, hogy az illető a törvény által megállapított kötelezettségét nem teljesíti. A „törvényes kötelesség” ilyenkor mindig konkrét, és a mulasztás tényleges, tehát a szabadsághorlátozás nem megelőző jellegű, de büntetésként sem alkalmazható. A kizárólagos célja a kötelezettség teljesítésének a biztosítása. Szerződéses kötelezettség elmulasztása esetén azonban a személyi szabadságot korlátozni nem lehet.⁴⁵
- b) A személyi szabadság korlátozható, bűncselekmény elkövetésének alapos gyanúja miatt, az illetékes hatóság elé állítás céljából, továbbá bűncselekmény elkövetésének megakadályozása vagy annak elkövetése után a szökés megelőzése céljából. A szabadsághorlátozás konjunktív feltétele első esetben a megalapozott gyanú megléte és konkrét cél meghatározása, míg a második esetben az ésszerű indok bizonyíthatósága határolja be a korlátozást foganatosító hatóság mozgásterét.⁴⁶

---

⁴⁴ Halmai – Tóth: i. m. 673. o.

⁴⁵ Mavi: i. m. 12–13. o.

⁴⁶ Mavi: i. m. 14–15. o.

- c) Külön csoportba sorolhatók a kiskorúakra vonatkozó szabadságkorlátozási esetek, amelynek indoka, hogy gyermekek esetében a személyi szabadsághoz való jog más tartalommal értelmezendő. Egyrészt a kiskorúaknál személyi biztonság védelmére kell fektetni a hangsúlyt, ez a gyermeki állapotból következően fakad, szoros összefüggésben a gyermekek megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődését biztosító védelemhez és gondoskodáshoz való joggal. A gondozás és nevelés maradéktalan teljesítése a kiskorú személyi szabadságának természetes korlátja.
- d) A közegészséget veszélyeztető, illetőleg deviáns magatartást tanúsító, szociális illeszkedési zavarokkal küzdő személyek vonatkozásában is indokolt sajátos szabadságkorlátozási okként meghatározni speciális állapotukat. Tehát ez a szabadságkorlátozás nem büntető jellegű, hanem sokkal inkább a közegészséget szolgálja, a törvényes őrizetbe vétel például fertőző betegségek terjedésének megakadályozása érdekében történik. Az elmebetegek, alkoholisták, kábítószer élvezők vagy csavargók őrizetbe vétele pedig vegyes jellegű célból történik, mert szolgálhatja a gyógyulást és a közösség védelmét, esetenként represszív.⁴⁷
- e) Az utolsó csoportba sorolhatjuk a külföldiekre, hontalanokra vonatkozó speciális szabadságkorlátozási eseteket. Ezekre az alanyokra nem hiába vonatkozik eltérő szabályozás, ez két szempontból is indokolt. Egyfelől az idegenek nem tartoznak automatikusan az állam személyi felségjoga alá, viszont a területi felségjog alapján a területi állam saját jogszabályait hatékonyabban érvényesítheti velük szemben mint a saját államuk. Másfelől pedig az idegeneknek nincsen alanyi joga a mozgásszabadsághoz más állam területén, tehát az érintett állam döntheti el, hogy kit enged a saját területére lépni, ott tartózkodni, letelepedni és persze milyen feltételekkel. Ezekre tekintettel külföldiek, hontalanok személyi szabadsághoz való jogának korlátozása a saját állampolgárokétól két eltérő okból történhet. Az egyik az olyan idegen személyek törvényes letartóztatása vagy őrizetbe vétele, akikkel szemben eljárás folyik, kiutasításuk vagy kiadatásuk céljából. A másik ok a szabadságtól való megfosztás az országba való jogtalan belépés megakadályozása céljából. Fontos megjegyezni, hogy a

---

⁴⁷ Chronowski: i. m. 15. o.

szabadságkorlátozás az idegenek tekintetében sem lehet önkényes, vagyis csak a megjelölt célokból történhet.⁴⁸

Áttekintve a szabadságkorlátozás lehetséges okait megállapíthatjuk, hogy annak leggyakoribb törvényes indoka az állami büntető igény érvényesítésével összefüggő. Ehhez képest különös korlátnak minősülnek azok az intézkedések, amit a közegészség érdekében foganatosítottak. Ezek a későbbiekben részletes kifejtésre kerülnek.

4.3. Az állam büntetőhatalmi igényének érvényesítésével összefüggő korlátok

A személyi szabadság leggyakoribb jogszerű korlátozása abból ered, hogy az államnak, illetve az állam bizonyos szerveinek az Alaptörvény rendelkezéseiből levezethető joga és egyben kötelezettsége van az állami büntető hatalom gyakorlására, azaz a büntető igény érvényesítésére. Két esetben kerülhet sor a szabadság korlátozására:

- a) A szabadságtól való megfosztás általában jogerős bírói döntésen alapul. Alapja az egyén által általánosságban bűnösen tanúsított antiszociális magatartás, amely a társadalomra veszélyes és így a törvény büntetni rendeli. A bíróság által elrendelhető személyi szabadságot elvonó büntetések és intézkedések a nulla poena sine lege elvével összhangban vannak, és törvényi szintű szabályozásban kerülnek meghatározásra.⁴⁹
- b) Szabadság korlátozására nem csak a bűnösséget megállapító jogerős bírói döntés után, hanem azt megelőzően is sor kerülhet. Az ilyen korlátozással kapcsolatos általános követelményeket az Alkotmánybíróság az előzetes letartóztatás intézményével összefüggésben állapította meg. Erről a kényszerintézkedésről jelen esetben nem szólnék részletesebben, mivel kifejtésére egy teljes fejezetet szentelek.

4.4. A személyi szabadsághoz való jog garanciái

Az alább kifejtésre kerülő jogi garanciák közül az Alaptörvény csupán a habeas corpus főbb elemeit, továbbá törvénytelen szabadságkorlátozással kapcsolatos kárigényt szabályozza. Az alkotmányi kifejtés indoka talán az lehet, hogy e jogok tárgyát képező szabadságot és biztonságot szinte lehetetlen pontosan, jogi szempontból kimerítően meghatározni, mivel e fogalmak értelmezése történelmi koronként is változott, valamint

---

⁴⁸ Mavi: i. m. 19. o.

⁴⁹ Chronowski: i. m. 16. o.

az e körbe tartozó emberi megnyilvánulások, vagyis a szabadság és a biztonság állapotának konkrét kifejeződései sokféleségük miatt teljességgel felsorolhatatlanok.⁵⁰

A törvényben meghatározott ezen garanciákon kívül a dolgozatomban szeretnék figyelmet szentelni, és az alábbiakban részletesen kifejteni, az általam fontosnak tartott három jogosultságot, melyek a következők:

- a) A tájékoztatáshoz való jog: A személyes szabadsághoz való jogot az őrizetbe vétel, illetve az előzetes letartóztatásba vétel korlátozza. Garanciális jelentősége van annak, hogy a szabadságában korlátozott személy tudomást szerezzon arról, mi a hatósági fellépés oka. A nemzetközi emberi jogi dokumentumok a személyi szabadsághoz való jog eljárási garanciái között sorolják fel a tájékoztatáshoz való jogot. A PPJNE már említett 9. cikkének a 2. pontja előírja: „Minden letartóztatott személy letartóztatásakor tájékoztatni kell a letartóztatása okairól és a legrövidebb időn belül közölni kell vele az ellene emelt vádakat.”

Az EJEE V. cikkének 2. pontja hasonlóképpen rendelkezik: „Minden letartóztatott személyt haladéktalanul az általa értett nyelven tájékoztatni kell letartóztatása okairól és az ellene felhozott vádról.”

Mint azt láthattuk, a magyar Alaptörvényben nem találunk hasonló rendelkezéseket, viszont a büntetőeljárás törvény részletszabályaiból kiderül, hogy a hazai jogszabályok ennek a követelménynek eleget tesznek.⁵¹ A tájékoztatás jogával kapcsolatban alapvető kérdésként merülhet fel, hogy mégis milyen határidőn belül kell tájékoztatni az érintettet, és ennek a tájékoztatásnak milyen részletesnek kell lennie. Erre vonatkozóan a strasbourgi esetjogban sem találunk konkrét időtartamot, azonban az V. cikk további rendelkezéseivel összhangban megállapíthatjuk, hogy akkor minősül haladéktalannak a tájékoztatás, ha ennek alapján még lehetősége van a letartóztatott személynek arra, hogy az V. cikk 4. pontjában biztosított jogorvoslatot igénybe vegye. Az őrizetbe vételről és az előzetes letartóztatás elrendeléséről indokolt írásbeli határozat készül, melyet a terhelttel közölni kell, még ez is hozzá tartozik a tájékoztatáshoz való joghoz.

---

⁵⁰ Chronowski: i. m. 8. o.

⁵¹ Halmai – Tóth: i. m. 679. o.

Az EJE-ben foglaltak szerint a magyar törvény rögzíti, hogy a tájékoztatásnak az érintett által értett nyelven kell történnie.⁵²

- b) **Bíró elé állításhoz való jog:** A nemzetközi emberi jogi dokumentumok további többletgaranciákat biztosítanak azok számára, akiket a büntetőeljárásban bírói ítélet nélkül tartanak fogva. Ezek közül a garanciák közül kimagasló jelentőségű a haladéktalanul bíró elé állításhoz való jog valamint az ésszerű időn belüli tárgyaláshoz való jog. Ezeket a többletgaranciákat a PPJNE a 9. cikk 3. pontjában foglalja össze, míg az EJE-ben V. cikk 3. pontjában találhatóak meg. A magyar Alaptörvény IV. cikkének (3) bekezdése kimondja: „A bűncselekmény elkövetésével gyanúsított és őrizetbe vett személyt a lehető legrövidebb időn belül szabadon kell bocsátani, vagy bíróság elé kell állítani. A bíróság köteles az elé állított személyt meghallgatni és írásbeli indokolással ellátott határozatban szabadlábra helyezéséről vagy letartóztatásáról haladéktalanul döntenie.” A bíró elé állítás követelményét illetően két kérdésben alakult ki részletesebb esetjog a Bíróság előtt. Az egyik kérdést természetesen a haladéktalan kitétel jelenti, míg a másik lényeges pont, hogy az idézett rendelkezés szempontjából ki minősül bírónak. Az utóbbi kérdés azért is merülhet fel, mert a nemzetközi dokumentumok meglehetősen tág lehetőséget biztosítanak e téren, mivel nem csak bíróról, hanem a törvény értelmében bírói hatáskört gyakorló más személyről is rendelkeznek. Tehát ezek alapján a fogva tartással kapcsolatos eljárásban bíróként más tisztségviselő is eljárhat, amennyiben a személyében megtalálhatóak a strasbourgi ítélkezési gyakorlatból kiolvasható garanciák, azaz: független a felektől, törvény hatalmazza fel az eljárás lefolytatására és a döntéshozatalra, személyesen hallgatja meg a gyanúsítottat, érdemben dönthet a fogva tartásról.⁵³
- c) **Az ésszerű időn belüli tárgyaláshoz való jog:** Az előzőekben láthattuk, hogy a bíró elé állításhoz való jog alapján a fogva tartásról a bírónak kell döntenie. Így az ésszerű időn belüli tárgyaláshoz való jog másra vonatkozik, azaz az ügy érdemében is a bírónak kell döntenie megfelelő időn belül. Feltehetjük

---

⁵² Halmai – Tóth: i. m. 679. o.

⁵³ Halmai – Tóth: i. m. 681. o.

azt a kérdést, hogy az ésszerű időtartam mire is vonatkozik, a letartóztatás időtartamára vagy az eljárás egészére. Erre a kérdésre a Bíróság gyakorlatának a magyarázata az, hogy a tisztességes eljárás követelményét tartalmazó VI. cikkben az ésszerű időn belüli tárgyalás azt hivatott biztosítani, hogy a terhelt ne álljon ésszerűtlenül hosszú ideig a büntetőeljárás hatálya alatt, ennél fogva ügyének kimenetelével kapcsolatban ne nehezedjen rá a bizonytalanság terhe. Egyetérthetünk Blutman László felfogásával miszerint az ésszerűségnek két kritériuma van. Az egyik a letartóztatás időtartamát igazoló speciális indokok, azaz a letartóztatási okok léte és megalapozottsága. A másik kritérium pedig a hatóságoknak az eljárás gyors befejezése érdekében kifejtett megfelelő gondossága. Az kitűnik a Bíróság jogi gyakorlatából, hogy a rövid tartamú (3-4 hónapos) letartóztatásnál, annak időtartamának ésszerűségét nem vizsgálják. Az imént említett gondossági követelmény a hatóságok eljárásával kapcsolatban többször is megjelent a Bíróság gyakorlatában. Ezt láthatjuk a Wemhoff-ügyben, amelyben a Bíróság arra utalt, hogy a vizsgálat és a tárgyalás kivételes hossza, ebben az ügyben kb. három és fél év volt, indokolható az eset kivételes bonyolultságával, azon kívül más elkerülhetetlen késedelmet előidéző okokkal.⁵⁴ A Neumeister-ügyben is a gondosságot vizsgálta a Bíróság, mivel ez esetben a panaszos előzetes letartóztatását kétszer is elrendelték. A második fogva tartás tizenöt hónapig tartott és a hosszas időtartam ellenére egyszer sem került sor a terhelt kihallgatására, mindössze egy szembesítést végeztek. Ezzel összefüggésben azt is megállapította a Bíróság, hogy a szökés veszélyét nem csak a várható büntetésnek a fényében kell vizsgálni, hanem egyéb körülményeket is be kell vonni a vizsgálat körébe. Éppen az utóbbi megállapításra megalapozottan a Bíróság úgy ítélte meg, hogy megsértették az V. cikk 3. pontját.

4.5. A habeas corpus eljárás

Ez az angolszász jogrendszer egyik legrégebbi szabadsága illetőleg alapelve. A habeas corpus szó szerinti jelentése eredetileg a következő: „Legyen tiéd a test!” Angliában a habeas corpus intézménye a bíróságon kívüli hatóságok általi, szabadság elvonással járó

---

⁵⁴ Halmai – Tóth: i. m. 684. o.

viSSzaélések elkerülése miatt alakult ki.⁵⁵ Ez nem véletlenül történt meg, ugyanis abban az időben a nyomozóhatóságok méltánytalanul hosszú ideig tudták fogva tartani az érintett személyeket, így ennek kiküszöbölése elkerülhetetlenné vált.

A különböző államok szerte a világon másképpen értékelik ezt az intézményt, ebből kifolyólag az alkalmazása is más módon és más célok elérése érdekében történik. Az intézmény megértése érdekében és összehasonlítási alapként lássunk néhány példát a nagyvilágból. A habeas corpus az Egyesült Államokban leginkább arra használják, hogy ennek segítségével a jogerős bírósági ítéleteket különböző alkotmányossági aggályokra hivatkozva megtámadhassák. Az ír gyakorlatban az előbbire hasonló módon alkalmazzák, ugyanis megtámadhatósági tényállásként jelenik meg, azzal a különbséggel, hogy általában alapvető eljárási vagy jogalkalmazási hibákra hivatkoznak. Kanadában is igen széles körben alkalmazzák a habeas corpusra hivatkozást. Ezeknek az országoknak az alkotmányai ugyanis kifejezetten tartalmazzák a habeas corpus-t. Anglia nemcsak mint származási forrás emelhető ki, hanem azért is, mert ott ennek az eljárásnak akkor is helyt adnak, ha az érintett nincs fizikai értelemben őrizetben, hanem óvadék ellenében szabadlábban védekezik.⁵⁶

Az európai országokban általában az angol eredetű jogintézményt azt hivatott biztosítani, hogy bíró döntsön a fogva tartás törvényességéről. Nem csupán arról van szó, hogy mindenkit, akit őrizetbe vesznek, rövid időn belül bíróság elé kell állítani, hanem arról is, hogy a fogva tartásról, annak törvényességéről, fenntartásának indokoltságáról a későbbiekben is bírónak kell döntenie. A fogva tartottaknak alanyi joga van a habeas corpus eljárás megindítására.⁵⁷ A mai alkotmányok és a nemzetközi szerződések ezt a terminust általában nem használják, de az intézmény lényegét kisebb-nagyobb eltérésekkel általánosan garantálják.⁵⁸

A nemzetközi közösség elfogadja a habeas corpus intézményének létjogosultságát, és az egyes részes államok önállóan döntenek el, hogy milyen mértékben nevesítik és alkalmazzák azt saját belső jogi szabályozásuk során. Az EJE az V. cikk 4. pontjában a következőképpen rendelkezik: „Szabadságától letartóztatás vagy őrizetbe vétel folytán megfosztott minden személynek joga van olyan eljáráshoz, amelynek során őrizetbe vételének törvényességéről a Bíróság rövid határidőn belül dönt, és

---

⁵⁵ Sári: i. m. 83. o.

⁵⁶ Kovács M.: i. m. 80. o.

⁵⁷ Halmai – Tóth: i. m. 688. o.

⁵⁸ Chronowski: i. m. 8. o.

törvényellenes őrizetbe vétel esetén szabadlábra helyezését rendeli el.” A habeas corpus a szövegben nem került expressis verbis nevesítésre. Ennek ellenére olyan következtetésre is lehet jutni, hogy az őrizetbe vett személynek joga van az őrizete törvényességének tisztázása végett Bírósághoz fordulni.⁵⁹

A magyar jogrendszerben az eljárási szabályokat erre vonatkozóan a Büntető-eljárásjogi törvény 93. § (1) bekezdése, miszerint az előzetes letartóztatás elrendeléséről a bíróság végzéssel határoz. A szakirodalomban azonban olyan nézet is felmerült, miszerint e tény önmagában még nem alapozza meg azt, hogy habeas corpus eljárásról van szó. A feltételezés ellen ezen nézet képviselői szerint két dolog említhető meg, az egyik az, hogy ezt az intézményt alapvetően nem csak büntető ügyekben lehet alkalmazni, a másik pedig, hogy ha az előzetes letartóztatással a habeas corpus megvalósulna, akkor felesleges lenne róla külön rendelkezni. Ezek az érvelések megfelelnek a valóságnak, azonban mégsem jelentik azt, hogy az Alaptörvénynek nem kellene külön alkotmányjogi fogalomként nevesítenie. Magyarország Alaptörvénye azonban a IV. cikk (3) bekezdésében a „lehető legrövidebb időn belüli szabadon bocsátással, vagy bíró elé állítással” rendelkezik a habeas corpusról, de ezt a terminus technicus kifejezetten nem tartalmazza. Ezek alapján ez az eljárás az Alaptörvénynek a szabadságtól való önkényes megfosztás elleni egyik kiemelkedő garancia eleme.⁶⁰

Az előzetes letartóztatás elrendelése hosszú időn keresztül az ügyész feladata volt, ma már viszont bírói hatáskör.⁶¹ Ahhoz is joga van mindenkinek, hogy a bírói útra tartozó ügyét független és pártatlan bíróság tisztességes eljárás keretében ésszerű határidőn belül elbírálja.⁶² A törvény szövegéből arra a következtetésre juthatunk, hogy a habeas corpus eljárás automatikusan indul, de az intézmény egyik fontos jellemzője, hogy az érintett személynek ezt kérelmeznie kell.⁶³ A kérelem arra irányul, hogy az őrizet jogszerűségét vizsgálják, sőt felülvizsgálják, és törvénytelenég esetén elrendeljék a szabadlábra helyezést. Összegzésként a magyar habeas corpus szabályozásról elmondható, lényeges elemeiben megfelel a nemzetközi dokumentumoknak és a joggyakorlatnak, de leszögezhető, hogy ezt az intézményt az

---

⁵⁹ Kovács M.: i. m. 81. o.

⁶⁰ Kovács M.: i. m. 81. o.

⁶¹ Kovács M.: i. m. 81. o.

⁶² Sári: i. m. 84. o.

⁶³ Kovács M.: i. m. 81. o.

EJEE részletesebben szabályozza. Végezetül megállapíthatjuk, tehát az igazi habeas corpus a magyar Alaptörvényben nem szerepel.⁶⁴

4.6. Kártalanítás

A nemzetközi emberi jogi egyezmények alanyi jogot biztosítanak a kártalanításra mindazok számára, akiket szabadságuktól törvénytelenül fosztottak meg. A PPJNE 9. cikk 5. pontja kimondja: „Annak a személynek, aki törvénytelen letartóztatás vagy fogva tartás áldozata volt, kikényszeríthető joga van kártalanításra.” Az EJEE V. cikk 5. pontja pedig így rendelkezik: „Mindenkinek, aki e cikk rendelkezéseinek megsértésével végrehajtott letartóztatás vagy őrizetbe vétel áldozata, joga van kártalanításra.” Ahhoz, hogy a Bizottság vagy a Bíróság az imént idézett bekezdés megsértését állapítsa meg, először azt kell megállapítania, hogy e cikk megelőző paragrafusai által védett jogok közül egyet vagy többet megsértettek. Fontos megjegyezni, hogy az e rendelkezés szerinti kártalanításhoz való jog az egyén igénye a hazai hatóságokkal szemben ugyanúgy, ahogy az EJEE első részében felsorolt más jogok.⁶⁵

A magyar Alaptörvény a kártalanítással kapcsolatban ugyanezt fogalmazza meg a IV. cikk (4) bekezdésében: „Akinak szabadságát alaptalanul vagy törvénytelenül korlátozták, kárának megtérítésére jogosult.” Ez a hatályos törvényszöveg a régi Alkotmány 55. § (3) bekezdéséhez képest kiegészítésre és kijavításra került, mivel a régi törvényszöveg a következőt mondja: „Az, aki törvénytelen letartóztatás vagy fogva tartás áldozata volt kártérítésre jogosult.” Az új Alaptörvény a kompenzációt már nem csak a törvényteleniséghez köti, hanem megjelenik benne az alaptalan sérelem megfogalmazása is. Ez előrelépést jelent mind a nemzetközi egyezményekhez mind a régi Alaptörvényhez képest.

A magyar polgári jog különbséget tesz a kártalanítás és a kártérítés között, bár a hazai irodalomban is – különösen a nemzetközi kötelezettségek kapcsán – időnként szinonimaként kezelik a két jogintézményt. Az alapvető különbség az, hogy míg a kártérítés jogellenes károkozásért jár, a kártalanítás alapja jogszerű, de kárt okozó cselekmény lehet. Nemzetközi dokumentumok csak a jogellenes, elítélést megelőző fogva tartásért teszik kötelezővé az okozott kár megtérítését, amelyre polgári perben hazánkban is sor kerülhet. Ezzel szemben a kártalanítás az elrendelésekor még jogszerű, de később megalapozatlannak bizonyult szabadság korlátozásért illeti meg azt a

---

⁶⁴ Chronowski: i. m. 9. o.

⁶⁵ Gomien – Polt: i. m. 34. o.

terheltet, akit felmentettek, vagy akivel szemben az eljárást megszüntették.⁶⁶ A kártalanításra vonatkozó szabályok fejlődésében az Alkotmánybíróság aktív szerepet játszott több határozattal is módosították a szabályokat, az egyik ilyen mérföldkő az Alkotmánybíróság 66/1991. (XII. 21.) számú határozata volt, ezt követte 1994-ben a büntetőeljárás törvény módosítása, amely megszüntette az addig fennálló indokolatlan különbséget az eljárás megszüntetés és a felmentés kártalanításra kiható következménye között. Majd a harmadik mérföldkő, amely ismét változást hozott a kártalanításra vonatkozó szabályokban az Alkotmánybíróság 23/1995. (IV. 5.) számú határozata, amely szerint a büntetőeljárás törvénybeli különleges eljárásban nem érvényesülnek a polgári eljárásban meglévő garanciák, többek között kizárt a tárgyalás tartása és a felülvizsgálati kérelem. Továbbá fontos még megemlíteni az Alkotmánybíróság 41/2003. (VII. 2.) határozatát, amelyben megállapította, hogy a kártalanítás intézménye az állam büntetőhatalmának gyakorlása során előforduló tévedések orvoslását szolgálja; feltételeit és korlátait a büntetőeljárás jogszabályok határozzák meg.⁶⁷

A fentebbiekből láthattuk, hogy a kártalanítás jogintézménye milyen problémákat vetett fel az elmúlt évtizedekben, s hiába ezek közül az idők során sok probléma megoldásra lett, de sajnos napjainkig fennállnak újabbak is. Ilyen lehet például az, hogy az Alaptörvény nem tartalmaz a vádlott kioktatására vonatkozó kötelezettséget a kártalanítás vonatkozásában. A kártalanítási igény csak a törvényben felsorolt bizonyos határozatok alapján nyílik meg. Ha a hatóságok ilyen határozatot hoznak, és az eljárás során a terhelt előzetes letartóztatásban volt, vagy ideiglenes kényszerorvoskezelés alatt állt, a határozatban fel kellene hívni a figyelmét arra, hogy amennyiben az alaptalanul elszenvedett kényszerintézkedéssel kapcsolatban kára merült fel, annak megtérítését mennyi időn belül és milyen módon kérheti.⁶⁸

4.7. A személyi szabadsághoz való jog speciális korlátai

Dolgozatom ezen részében a személyi szabadsághoz való jog speciális korlátait tekintem át röviden. Mint láttuk és látni fogjuk a szabadságot legsúlyosabban érintő és korlátozó intézkedések a következők: az őrizetbe vétel, az előzetes letartóztatás, ideiglenes kényszerorvoskezelés. Mindezek az intézkedések a speciális alanyi körökkel kapcsolatban is megjelennek. A korlátozás paramétereit a jogalanyok köre determinálja.

---

⁶⁶ Halmai – Tóth: i. m. 689. o.

⁶⁷ 41/2003. (VII. 2.) AB határozat

⁶⁸ Halmai – Tóth: i. m. 692. o.

A jogirodalomban a jogalanyok csoportosításának számos módja ismert, éppen ezért minden szerző más csoportosítási módszert alkalmaz, az általa legmegfelelőbbet. A magam részéről az elkövetkezőkben is általános és speciális jogalanyokra választom szét őket, ezzel követve Kovács Mónika megoldását. Az általános alanyi kör itt azokat a természetes személyeket foglalja magában, akiknek bűncselekmény elkövetése miatt vagy bűncselekmény elkövetésének közvetlen megakadályozása céljából, továbbá el nem végzett feladat bajhatása végett, korlátozzák szabadságukat, még súlyosabb esetben meg is vonják. A speciális alanyok közé a kiskorúak, az elmebetegek, az alkoholisták, a kábítószer élvezők, a csavargók és a külföldiek tartoznak, mert kivételes életkörülményeik következtében különleges helyzetben vannak, amire természetesen a jogi szabályozás is figyelmet fordít.⁶⁹ E fejezetben a speciális alanyi körből a pszichiátriai betegekkel, a HIV fertőzöttel és a gyermekekkel foglalkozom mélyebben.

4.7.1. Pszichiátriai betegek személyi szabadságának korlátozása

A társadalom lényegesen több ismerettel rendelkezik a börtönök és a rendőrségi fogdák világáról mint azokról a zárt intézetekről, ahol nem kriminális cselekményt elkövető személyeket tartanak fogságban, hanem pszichiátriai betegeket kezelnek. Az intézeti gyógykezelésre háromféleképpen kerülhet sor: a döntésképes beteg megfelelő tájékoztatáson alapuló kérelme, illetve beleegyezése alapján; bíróság kötelező intézeti gyógykezelés elrendelő határozata alapján; sürgősséggel, ha a beteg önmagát vagy másokat veszélyeztető állapotban van.⁷⁰

A pszichiátriai betegeknél alkalmazható szabadságkorlátozás eltérő szabályozásának indoka, hogy annak ténybeli alapja az abnormális mentális működés, tehát az elmebetegség állapota. Ugyanakkor az elmebetegség fogalma a pszichiátria és a különféle gyógymódok fejlődésével, illetve a társadalmi megítélés változásával folyamatosan módosul.⁷¹ Pontosan erre hivatkozva a nemzetközi és a magyar szabályozás sem definiálja, mi is az elmebetegség. Általánosságban rögzíthető, hogy a szabadságkorlátozás feltételeként csak olyan elmezavar határozható meg, amelyik súlyánál fogva indokolja a zárt gyógykezelést. A pszichiátriai beteg esetében a szabadság elvonásának célja nem a punitív magatartásbefolyásolás, hanem kizárólag a

---

⁶⁹ Kovács M.: i. m. 82. o.

⁷⁰ Tóth: i. m. 13. o.

⁷¹ Chronowski: i. m. 18. o.

gyógyítás, állapotjavítás vagy legalább a szinten tartás. Mindezekre tekintettel a beteg szabadsághoz való jogának korlátozására további, különleges törvényi garanciákat kell meghatározni. Az alapjog-korlátozás szükségességi és arányossági követelménye is más tartalommal érvényesül a pszichiátriai beteg esetében.⁷²

Az elmebetegség két esetkörben hangsúlyos: egyrészt, amikor a kóros elmeállapotú személy bűncselekményt követ el, vagy próbál meg elkövetni, másrészt, amikor az egyén önmagára vagy társaira ezen állapotából kifolyólag veszélyes. Az államnak mindkét esetben kötelessége fellépni az ilyen személyekkel szemben és illetékes szervei útján eljárni, mindvégig szem előtt kell tartaniuk az eljárás alapvető kritériumait. Amelyek nem mások mint az hogy, a szóban forgó személyeknek az elmezavar jeleit megbízható módon kell mutatnia, amit objektív orvosi, szakértői véleménynek kell alátámasztania; és az elmezavarnak olyan mértékűnek kell lenni, amely megköveteli a nem önkéntes alapú elkülönítést; a fogva tartás tartamát az elmezavar tartamának kell meghatározni. A veszélyeztető magatartású személyt tehát őrizetbe lehet venni, vagyis személyi szabadsága korlátozható. Erről azonban az orvost minden esetben 2 órán belül értesíteni kell, viszont ha ez elmarad, akkor az őrizetbe vételt haladéktalanul meg kell szüntetni. Ha a beteget pszichiátriai intézménybe szállítják, akkor 24 órán belül el kell rajta végezni a szükséges orvosi vizsgálatokat, különben sérülnek a beteg alapvető jogai.⁷³

Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint az elmebetegek személyi szabadságának korlátozásával kapcsolatos jogszabályi rendelkezések alkotmányossága, a korlátozás okai, a korlátozás módja, továbbá a közbeiktatott eljárási garanciák együttes figyelembevételével ítéltető meg.

Fontos garancia, hogy a szabadságkorlátozó kezelés alatt a beteg más alapvető jogai, ezek között különösen a speciális beteg jogai nem korlátozhatók. Joguk van tehát a tájékoztatáshoz, a jogorvoslathoz és a kártérítéshez is. Az elmebetegek sajátos helyzete megköveteli, hogy őket a bíróság személyesen hallgassa meg, illetve szükség esetén képviseltethessék magukat. Az elmeállapotuk miatt személyesen eljárni nem képes egyének érdekeinek védelme végett speciális jogvédelmi intézményeket kell kiépíteni.⁷⁴

---

⁷² Chronowski: i. m. 18. o.

⁷³ Kovács M.: i. m. 85. o.

⁷⁴ Chronowski: i. m. 19. o.

4.7.2. A fertőző betegekről általánosságban, különös figyelmet fordítva a szerzett immunhiányos betegség és a személyi szabadsághoz való alapjog egyes aspektusaira

Az egészségüggyel összefüggő szabadságkorlátozások hagyományos területe a veszélyes elmebetegek társadalomtól való elszigetelése mellett a járványügyi elkülönítés. A XIX. század végén kialakult járványügyi modell a közegészség védelme érdekében az egyéni szabadság messzemenő korlátozására tart igényt. Ennek a módszernek az a lényege, hogy a fertőző megbetegedésekkel szembeni harc érdekében a fertőzött személyeket szűrővel azonosítani kell, az így feltárt eseteket nyilvántartásba kell venni, a fertőzött személy kapcsolatait fel kell kutatni és a fertőzötteket el kell különíteni. A személyi szabadsághoz való jog aspektusából fertőző betegségben szenvedők lakóhelyükön, egészségügyi intézményben vagy más helyen történő elkülönítésének, valamint a vesztegzárnak, azaz járványügyi zárlatnak van jelentősége. A fertőző betegség ténye önmagában nem teszi indokolttá a beteg elzárását a külvilágtól. A szabadságkorlátozást a betegség súlyosságától, lappangási idejétől, terjedésének módjától, a beteg magatartásától és a rendelkezésre álló gyógymódotól függően kell alkalmazni. Tehát a fertőző betegségek között normatív különbséget kell tenni. A beteg elkülönítésének elsődlegesen a gyógyítást kell szolgálnia, másodsorban célja a fertőzés továbbterjedésének megakadályozása.⁷⁵

Általános jelenség és szinte minden országban a különböző bíróságok gyakorlatához hozzátartozó, speciális jogeseteket képező probléma, hogy a HIV-fertőzötteket az egészséges embertársaik kiközösítik. Ezzel a magatartásukkal azonban nem csak az életkörülményeiket nehezítik meg, hanem emberi, erkölcsi, érzelmi vonatkozásban is diszkriminálják őket. Ezzel összefüggésben felmerülhet az a kérdés, hogy miként tudja az ilyen ember folytatni az életét és valójában hogyan tudja gyakorolni a jogait. Megállapítható, hogy e betegeknek sérülnek az alapjogai.⁷⁶

Az 5/1988. (V. 31.) SZEM rendelet egyes paragrafusa a következőt fogalmazza meg: „A szerzett immunhiányos tünetcsoport vírusával való fertőzöttség megállapítása céljából szűrővizsgálatnak a következő személyek kötelesek magukat alávetni: ...a büntetés-végrehajtási intézetekben szabadságvesztés büntetést töltő személyek; a javítóintézetben elhelyezett fiatalok...”. Ezzel a rendelkezéssel alapvetően nincs

---

⁷⁵ Tóth: i. m. 14. o.

⁷⁶ Kovács M.: i. m. 89. o.

probléma, mivel a megfelelő egészségügyi előírásokat be kell tartani az intézet és az ott tartózkodó személyek biztonsága érdekében. Visszásság azzal kapcsolatban merülhet fel, hogy a büntetés-végrehajtási intézetekbe történő befogadáskor mindenkit HIV-szűrésnek kell alávetni és a HIV-pozitív személyeket elkülönítetten kell elhelyezni, és ott kell a büntetésüket végrehajtani. Ez egyértelműen a más személyektől való elkülönítést jelenti és magával vonja annak lehetőségét, hogy az elítélt szabadsághoz és biztonsághoz való jogát a kellő mértéknél jobban korlátozzák. Ezt alátámaszthatjuk a következő példával: a fertőzött csak az arra kijelölt helyen tartózkodhat, amivel a mozgáslehetőségét és a más személyekkel történő kapcsolattartását is korlátozzák.

Összességében megállapítható, hogy ezen témakör elég problematikus, és számos oldala van, a szabályozás pedig lényeges pontokban még hiányos, nem elég részletes. A dilemma egyelőre egy állandóan létező jelenség, amelyre bár folyamatosan születnek új megoldások, a személyi szabadság sérelmét ezek magában rejthetik.⁷⁷

4.7.3. A gyermekek mint speciális alanyok védelme a személyi szabadsághoz való jog tekintetében

A speciális alanyi körhöz tartoznak a gyermekek is. Az általános gyermeki jogok kiemelése az alapjogok történetének legújabb fejleményeihez tartozik. Ma már világviszonyban van és kiemelt helyet foglal el ez a kérdéskör. Több nemzetközi dokumentum is foglalkozik a gyermekek jogaival, de a legfontosabb közülük a gyermekek jogairól szóló New York-i Egyezmény. Ez a dokumentum taxatívve nevesíti a gyermekek jogait, és ezeket garanciális védelemben is részesíti. A magyar Alaptörvény a gyermeki jogokat nem tárgyalja ilyen részletesen. A gyermekek jogairól átfogóan a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény rendelkezik. A gyermek gondozása, nevelése, védelme eredetileg a szülőre tartozik, és az állam csak akkor avatkozhat közbe, ha a szülő nem tudja, vagy nem akarja teljesíteni a feladatait.⁷⁸

További problémát jelent, amikor az állam, illetve a hatóság a gyermekeket kiemeli a családjából és intézetben helyezi el, ez az életforma is komoly veszélyeket rejt a fiatalok számára. Sok esetben 18 évesen egy mentálisan sérült ember lép ki az intézetből. A családban élő gyermekekhez visszatérve, nekik joguk van ahhoz, hogy mindkét szülővel kapcsolatot tartsanak. A mindennapi élet során azonban gyakran

---

⁷⁷ Kovács M.: i. m. 90. o.

⁷⁸ Sári: i. m. 247. o.

találkozunk olyan helyzettel, hogy a válások következményeként sok gyermeket az apa vagy az anya eltiltja a másik szülőtől, illetve az azzal való kapcsolattartástól, ezzel pedig egyértelműen korlátozza a szabadságában. Ezzel összefüggésben az ombudsmanhoz számos panasz érkezik, mert a bíróság nem tud megoldást biztosítani a problémára, vagy pedig nincs lehetőség ilyen fajta eljárásra.⁷⁹ A kiskorúak az őrizet és a letartóztatás terén is speciális alanyi kört alkotnak, így őket őrizetbe venni csak két esetben lehetséges: egyrészt nevelési felügyelet, másrészt az illetékes hatóság elé állítás céljából. Az állapítható meg, hogy a középpontban mindig a kiskorú nevelésének és személyiségének védelme áll.⁸⁰

Összességében elmondható, hogy mind a szülők mind az állam intézkedései a gyermekek jogai természetes korlátait képezik. A gyermekek személyi szabadsághoz való joga szoros összefüggésben van egyéb alapvető jogaik érvényesülésével.

---

⁷⁹ Kovács M.: i. m. 92. o.

⁸⁰ Mavi: i. m. 16. o.

V. Az őrizetbe vétel

5.1. Az őrizetről általánosságban (fogalma, fajtái)

Elsőként, röviden az őrizet fogalmát szeretném tisztázni. Az őrizet alatt olyan személyi szabadságot korlátozó kényszerintézkedést értenek, amelynek az a feladata, hogy addig is biztosítsa a terhelt jelenlétét, amíg annak ügyében a jogszabály szerinti intézkedés meg nem történik. Ez a biztosítás értelemszerűen fizikai jellegű és fogalmi eleme a kényszer esetleges alkalmazása. A magyar gyakorlathoz ebben a tekintetben hasonló német szabályozás értelmében például csak akkor beszélhetünk szabadságkorlátozásról, ha ahhoz tényleges kényszer járul.⁸¹

Az őrizetbe vétel nem csak a büntetőeljárásban, hanem azon kívül is alkalmazható, a büntetőeljárás körén kívül négyféle őrizetbe vétel rendelhető el:

- A kiadatási (1996. évi XXXVIII. törvény 19. §),
- A szabálysértési (2012. évi II. törvény 73. §),
- Az idegenrendészeti, visszautasítást előkészítő (2007. évi II. törvény 54. §),
- A közbiztonsági őrizet (1994. évi XXXIV. törvény 38. §).⁸²

5.2. A bűnügyi őrizet

A bűnügyi őrizetbe vétel rendkívül gyakori. Olyan kényszerintézkedés, amely a terhelt személyi szabadságát bírói ítélet nélkül rövid ideig vonja el, a büntetőeljárás törvényben meghatározott őrizetbe vételi okok esetén, a büntetőeljárás sikerének biztosítása és rendjének fenntartása, újabb bűncselekmény elkövetésének megakadályozása érdekében.⁸³

Az őrizetről a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (Be.) rendelkezik. A Be. 126. §-ának (1) bekezdése szerint az őrizetbe vétel a terhelt személyi szabadságának átmeneti elvonása. Az őrizetbe vétel elrendelése, e törvényhely alapján kizárólag szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény megalapozott gyanúja, különösen tetten érés esetén kerülhet sor, amennyiben valószínűsíthető a terhelt előzetes letartóztatása. A régi Be.-ben, még szerepelt az az ok, hogy a tetten ért személyt pusztán

---

⁸¹ Vókó György: *A magyar büntetés-végrehajtási jog*. Budapest – Pécs, 2014, Dialóg Campus Kiadó, 358. o.

⁸² Fenyvesi – Herke – Tremmel: i. m. 351. o.

⁸³ Fenyvesi – Herke – Tremmel: i. m. 352. o.

azért is őrizetbe lehetett venni, mert személyazonossága nem állapítható meg. Az őrizet elrendeléséhez szükséges, hogy az illetőt a bűncselekmény elkövetése közben tetten ériék. A második pontra alapozott őrizetbe vétel az esetek jelentős részében az előzetes letartóztatás elrendelésének indítványozásával folytatódik.⁸⁴ Az előzetes letartóztatás okait a következő fejezetben fogom részletesen papírra vetni.

Az őrizet ilyenkor legfeljebb 72 óráig tarthat, ennek elteltével a terheltet – ha a bíróság az előzetes letartóztatását nem rendelte el – szabadon kell bocsátani. Szabadon kell bocsátani a terheltet akkor is, ha a bíróság az őrizet tartama alatt nem rendelte el az előzetes letartóztatást. Az alábbiakban fogjuk látni, hogy a bűnügyi őrizet alkotmányjogi szempontból sok helyen szabályozatlan. Mivel az őrizet és az előzetes letartóztatás okai megegyeznek, erre fogalmazott meg kritikát az Alkotmánybíróság a 26/1999. (IX. 8.) AB határozatában. Bár ebben a határozatban az Alkotmánybíróság az előzetes letartóztatás okait vizsgálja, de bizonyos szempontból vonatkoznak a bűnügyi őrizetre is. Ennek a határozatnak az előzetes letartóztatásra vonatkozó értelmezését a következő fejezetben fogjuk vizsgálni. Jelen esetben a bűnügyi őrizetre vonatkoztatható észrevételeket elemezzük.

Az Alkotmánybíróság határozatából is kitűnik az alapvető alkotmányos elvárás és szabály, hogy a személyi szabadságot csak bírói ítélet korlátozza. A bűnügyi őrizetet a rendőrség foganatosítja, és a rendőrség rendeli el. Ám míg az előzetes letartóztatás elrendelésére kizárólag a bíró jogosult az alkotmányos garanciák szinte teljességével övezett eljárásban, addig a bűnügyi őrizet elrendelése egy közigazgatási határozattal történik. Hiányoznak a kontradiktórius eljárás garanciái. Láthatjuk, hogy ebből a szempontból a bűnügyi őrizet kedvezőtlenebb az előzetes letartóztatásnál. Elgondolkodtató az elrendelés módjának és a jogorvoslati jog lehetőségének a szabályozatlansága. A másik súlyos alkotmányos kifogás, hogy sehol sem írta elő egyetlen jogalkotó sem, hogy hányszor rendelhető el ugyanazon személlyel szemben ugyanabban az ügyben bűnügyi őrizet. Ha valakinek az előzetes letartóztatását nem rendelte el a bíróság és őrizetben volt, szabadon kell engedni. Viszont semmi sem gátolja meg a rendőrséget, hogy ismételten őrizetbe vegye.⁸⁵

---

⁸⁴ Halmai – Tóth: i. m. 675. o.

⁸⁵ Pap Gábor: Alkotmányos észrevételek a személyes szabadságjogokat korlátozó rendőri intézkedésekről. 2. rész. *Publicationes Universitas Miskolcensis. Sectio Juridica et Politica*. Tomus XXIII., Miskolc, 2004. 362. o.

A bűnügyi őrizet második esetében az őrizet célja a személyi szabadság korlátozásának indoka a nyomozás eredményessége. Mivel a bűnügyi őrizet ugyanazon okból rendelhető el mint az előzetes letartóztatás, ezért ha az előzetes letartóztatást nem rendelte el a bíróság a továbbiakban a bűnügyi őrizetnek sem lehet helye.

A szabályozatlanságra vezethető vissza azon alkotmányellenes eljárás is, amelyre az országgyűlési biztos hívta fel a figyelmet: „Visszásságot okoz – a jogállamiság elvéből levezethető jogbiztonság követelményével összefüggésben – a rendőrség eljárása, ha a tanúként kihallgatott személyt az elkövetett bűncselekmény alapos gyanújának közlése nélkül veszik őrizetbe.”⁸⁶ Az ebben foglalt súlyos jogsértés az EJEE V. cikk 2. pontjába ütközik. Tehát a tájékoztatáshoz való jog sérelmet szenved. A bűnügyi őrizet kizárólag olyan kényszerintézkedésként értelmezhető, amely csakis az alapos gyanú közlése után rendelhető el. A bűnügyi őrizetbe vett személyt a fogvatartottak minden joga megilleti. Így élvezi az EJEE, és ez által a Bíróság védelmét. Mivel bűnügyi őrizetbe kizárólag a terhelt vehető, ezért az őrizetbe vett személyre vonatkoznak az EJEE VI. cikkében lefektetett jogok.⁸⁷

A bűnügyi őrizetet mindig határozattal kell elrendelni, amelyben meg kell jelölni az őrizetbe vétel elrendelésének és lejáratának időpontját nap, óra, perc pontossággal.

5.3. A kiadatási őrizet

A kiadatási őrizetet a nemzetközi bűnügyi jogsegélyről szóló 1996. évi XXXVIII. törvény 19. §-ának (1) bekezdése nevesíti. Eszerint, ha a kiadni kért személy ismeretlen helyen tartózkodik, a Fővárosi Bíróság elrendeli a kiadni kért személy felkutatását és amennyiben ez az intézkedés sikerre vezet, a rendőrség őrizetbe veszi és a Fővárosi Bíróság elé állítja. A kiadatási őrizet legfeljebb 72 óráig tarthat.⁸⁸ A kiadatási őrizetet a rendőrség csak kiadatási eljárás keretében rendelheti el. A kiadható személyek körét a törvény 13. §-a állapítja meg. Ezzel kapcsolatban az általános elv és gyakorlat az, hogy az állam a saját polgárát más államnak nem adja ki. Így magyar állampolgár kiadatására csak akkor kerülhet sor, ha a kiadni kívánt személy ugyanazon időben más állam állampolgára is és állandó lakhelye külföldön van. Azonban a kiadatási eljárás lefolytatása mellőzhető, így továbbadható külföldi államnak az a magyar állampolgár, akinek kiadatását Magyarország részére azzal a feltétellel engedélyezték, hogy a vele

---

⁸⁶ OBH 347/1999.

⁸⁷ Pap: i. m. 362. o.

⁸⁸ Vókó: i. m. 171. o.

szemben lefolytatott büntetőeljárás, illetőleg kiszabott büntetés végrehajtásának befejezését követően e külföldi állam kiadatási kérelme teljesítésének céljából sor kerül a továbbadására.⁸⁹

5.4. A szabálysértési őrizet

A szabálysértésekről szóló 2012. évi II. törvény 73. §-a tartalmaz előírásokat a szabálysértési őrizetre. A rendőrség elzárással is sújtható szabálysértés esetén, ha tettenérésre kerül sor az eljárás alá vont személyt gyorsított bírósági eljárás lefolytatása céljából őrizetbe veheti. A szabálysértési őrizet a bíróság érdemi határozatáig, de legfeljebb 72 óráig tarthat. Az eljárás alá vont személyt azonnal szabadon kell bocsátani, amennyiben a szabálysértési őrizet tartama alatt a bíróság a gyorsított eljárást nem folytatta le vagy nem szabott ki elzárást. Ha az elzárást kiszabó határozat nem emelkedett jogerőre és alappal lehet arra következtetni, hogy az eljárás alá vont személy szabadlábban újabb elzárással is sújtható szabálysértést követne el, a bíróság a szabálysértési őrizet tartamát a másodfokú határozat meghozataláig meghosszabbítja. A szabálysértési őrizet ez esetben a másodfokú bíróság határozatának meghozataláig, illetve a nem jogerősen kiszabott elzárás tartamáig, legfeljebb azonban a meghosszabbítástól számított 10 napig tarthat.⁹⁰

A szabálysértési őrizet célja nem más mint az, hogy az elkövetőt bíróság elé állítsák. Szabálysértési őrizetet kizárólag olyan személlyel szemben rendelhet el a rendőrség, akit elzárással is sújtható szabálysértés elkövetésekor értek tetten. Nem rendelhető el olyan személlyel szemben, akit nem értek tetten, függetlenül attól, hogy az általa elkövetett szabálysértés elzárással is büntethető. A szabálysértési törvény megszabja azon személyek körét, akik nem sújthatók elzárással, ilyenek például a fiatakorúak, a fogyatékos személyek, a terhesség 4. hónapját elérő nők stb. Az elzárással is sújtható szabálysértések köre a következő: rendzavarás, tiltott kéjtelgés, veszélyes fenyegetés, önkényes beköltözés stb.⁹¹

Szabálysértési őrizet időtartama legfeljebb 72 óra lehet, amennyiben a célja az ügy elbírálása miatt nem teljesült, az őrizet meghosszabbítható. Az őrizet valamennyi fajtája közül a szabálysértési őrizet tarthat legtovább: 10 napig. Viszont bírói ítélet

---

⁸⁹ Pap: i. m. 356. o.

⁹⁰ Vókó: i. m. 172. o.

⁹¹ Pap: i. m. 364. o.

nélkül kizárólag 72 óráig tarthat, ami azt jelenti, hogy a rendőrség által elrendelt szabálysértési őrizet ideje nem haladhatja meg a bűnügyi őrizet idejét.

5.5. A közbiztonsági őrizet

A rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény 38. §-ának (1) bekezdése szerint a rendőrség az előállított személyt 24 óra időtartamra – melybe az előállítás ideje is beszámít – jogosult közbiztonsági őrizetbe venni, ha az őrizetbe vételt a személyazonosság megállapítása vagy az őrizetbe vett személy érdeke így például, ittassága, vagy közveszélyes állapota azt szükségessé teszi. A közbiztonsági őrizet második esete: a rendőrség azt a feltételes szabadságra bocsátott elítéltet illetve a javítóintézetből ideiglenes elbocsátottat, akit pártfogó felügyelet alá helyeztek, 72 óra időtartamra veheti őrizetbe, ha a pártfogolt a hatóság elől elrejtőzött vagy elrejtőzésétől alaposan tartani kell.⁹² Először lássuk az első esetet. Az nem vonható kétségbe, hogy az őrizet fogva tartásnak számít. 24 órán át fogva tartható az a személy, akit a személyazonosság megállapítása miatt előállítottak. Ebben az esetben furcsa jogi helyzet alakulhat ki a fogvatartottakat megillető jogok terén, ha kétségbe vonjuk, hogy az előállított személy fogvatartott. Miután eredménytelenül telt el az előállítás végső ideje a 12 óra, az előállított személyt őrizetbe lehet venni. Ekkor már megilletik a fogvatartottaknak járó jogok. Semmit sem változott a fogva tartás jogi oka, sőt még a fogva tartás célja is ugyan az, csak átminősítette a rendőrhatalóság vezetője a fogva tartás jogcímét. Alkotmányos szempontból önmagában a jogcím megváltoztatása a fogva tartás okának és céljának változatlansága mellett nem elégséges feltétele a személyi szabadság más jellegű korlátozásának.⁹³ Az előző megállapítás ellenére az Alkotmánybíróság alkotmányosnak minősítette a 24 órás közbiztonsági őrizetet. A többségi álláspont szerint az igazolás megtagadása vagy egyébként az azonosítást elősegítő adatok közlésének szándékos elmulasztása, illetőleg félrevezető adatok közlése vezethet oda, hogy az előállításra rendelkezésre álló idő nem bizonyul elegendőnek a személyazonosság megállapítására. A közbiztonsági őrizet elrendelése eszerint a fogva tartott személy akaratától függ, aki az őrizetbe vétel alól a hatósággal való együtt működés esetén mentesülhet. Viszont az Alkotmánybíróság alkotmányosértőnek ítélte, hogy a rendőrség közbiztonsági őrizetbe vehette a személyeket saját érdekükben is, ha „ittasság vagy más okból ön- vagy közveszélyes

---

⁹² Vókó: i. m. 172. o.

⁹³ Pap: i. m. 356. o.

állapotban” vannak. Többségi vélemény szerint a rendőrség az ilyen helyzetekben akkor tenne eleget az Alaptörvényben is megfogalmazott életvédelmi kötelességének, ha az előállítás ideje alatt biztosítja a rászoruló orvosi ellátását, ezért nincs indoka a rendőrségi fogva tartás meghosszabbításának.⁹⁴

Az őrizet második esete akár 72 órán át is tarthat, annyi ideig mint a bűnügyi őrizet. Őrizetbe venni kizárólag két fajta személyt lehet:

- a) Azt az elítéltet, akit feltételes szabadságra bocsátottak és pártfogó felügyelet alá helyeztek;
- b) Akit a javítóintézetből ideiglenesen elbocsátottak és pártfogó felügyelet alá helyeztek.

Mindkét esetenél az őrizetbe vétel további feltétele, hogy a pártfogolt a hatóság elől elrejtőzött vagy elrejtőzésétől alaposan tartani kell. Azok a pártfogó felügyelet alatt álló személyek, akikkel szemben a közbiztonsági őrizet elrendelhető, mind szabadságelvonással járó jogerős bírói ítélet hatálya alatt állnak.

---

⁹⁴ Tóth: i. m. 12. o.

VI. Az előzetes letartóztatás

A dolgozatom fejezeteiből már kiderült, hogy az EJEE V. cikke rendelkezik a szabadsághoz és a biztonsághoz való jogról. Az V. cikk (1) bekezdésének c. pontja alapján a szabadságtól való megfosztás esete lehet a „törvényes letartóztatás vagy őrizetbe vétel abból a célból, hogy egy személyt bűncselekmény elkövetésének alapos gyanújával az illetékes hatóság elé állítsanak, vagy amikor célszerűségi okból szükséges, hogy egy személyt megakadályozzanak bűncselekmény elkövetésében vagy annak elkövetése után a szökésben.” Az V. cikk 3. pontja pedig előírja, hogy: „E cikk (1. c) bekezdésének rendelkezésével összefüggésben letartóztatott vagy őrizetbe vett személyt haladéktalanul bíró vagy törvény által bírói hatáskörrel felruházott más tisztviselő elé kell állítani, és a letartóztatott vagy őrizetbe vett személynek joga van arra, hogy ésszerű határidőn belül tárgyalást tartsanak ügyében, vagy a tárgyalásig szabadlábra helyezték. A szabadlábra helyezés olyan feltételekhez köthető, amelyek biztosítják a tárgyaláson való megjelenést.” Ennek az utóbbi rendelkezésnek azért tulajdonítanak nagy jelentőséget, mert a strasbourgi szervek joggyakorlatában eme két rendelkezés alapján alakult ki az az esetjog, amely szigorította a letartóztatás materiális feltételeit, és korrigálta azt, hogy az EJEE nem tartalmaz nevesített letartóztatási okokat és annak korlátozását, hogy milyen súlyú bűncselekmény esetén alkalmazható a kényszerintézkedés.⁹⁵

Az V. cikk (3) bekezdése, amelyik megköveteli, hogy az V. cikk (1. c) alapján fogvatartott személyeket haladéktalanul állítsák bíró vagy más igazságügyi tisztviselő elé, anyagi jogi és eljárásjogi védelemmel egyaránt körülbástyázza az ilyen személyt. Ahogy a Bíróság a Schiesser kontra Svájc (1979.)⁹⁶ ügyben rámutatott, a bírónak vagy bírósági tisztviselőnek, aki elé a személyt állítják, ténylegesen meg kell hallgatnia őt. Ebből az következik, hogy az egyént személyesen kell a Bíróság elé állítani. A Schiesser ügyben a Bíróság azt is leszögezte, hogy a bírósági tisztviselőnek át kell tekintenie valamennyi, a fogva tartással kapcsolatos kérdést, és a végső döntést az objektív jogi kritériumokra figyelemmel kell meghoznia. E feladat teljesítése érdekében a tisztviselőnek a döntést függetlenül, a jog által előírt rendben és a jogi normáknak megfelelően kell meghoznia. A Bíróság megállapította, hogy egy olyan állami

---

⁹⁵ Pap: i. m. 359. o.

⁹⁶ Emberi Jogok Európai Bíróságának 7710/76. számú ítélete, Schiesser kontra Svájc

tisztviselő, aki mind az ügyész, mind a vizsgáló feladatát ellátja, nem felel meg ezeknek a követelményeknek.⁹⁷

Az EJEE V. cikke az egyik leggyakrabban vizsgált rendelkezése. Mégis az Emberi Jogok Európai Bizottsága és az Emberi Jogok Európai Bírósága részéről a konkrét ügyekben körvonalazódó állásfoglalásoknál jelen esetben biztosabb absztrakt mércét jelentenek az előzetes letartóztatás tárgyában a tagállamok számára ajánlásokat tartalmazó dokumentumok: az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága 11. (65.) számú határozata a mi fogalmaink szerinti előzetes letartóztatásról, a Miniszteri Bizottság R (80.) 11. számú ajánlása az ítélethozatalt megelőző fogva tartásról, továbbá az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésének 1245. ajánlása (1994.) az ítélethozatalt megelőző letartóztatásról. Az első két dokumentum leszögezi, hogy az előzetes letartóztatásnak kivételes intézkedésnek kell lennie, sohasem alkalmazható büntetési céllal és egyetlen esetben sem lehet kötelező.⁹⁸

Az ajánlás arra ad még iránymutatást, hogy milyen körülményeket kell mérlegelnie a bírónak, amikor arról dönt, elrendelje-e az előzetes letartóztatást. Azon túl, hogy mindig az adott ügy körülményeit kell figyelembe venni, vannak mérlegelendő szempontok, amelyek a következők:

- Az állítólagos bűncselekmény természete és súlya,
  - Az elkövető elleni bizonyíték ereje,
  - A bűnösség megállapítása esetén várható büntetés,
  - A gyanúsított jelleme, előélete, személyi és szociális körülményei s különösen közösségi kapcsolatai
- Az érintett személy magaviselete, különösen az, hogy hogyan teljesítette a megelőző büntetőeljárásban esetlegesen előírt kötelezettségeket.

További szempont még, hogy az előzetes letartóztatás nem rendelhető el, ha az állítólagos bűncselekmény jellegével és az alkalmazható büntetéssel a szabadságtól való megfosztás nem áll arányban. A strasbourgi és a hazai jogértelmezés egyik alapvető különbsége, hogy az előzetes letartóztatás – mint bírói ítélet nélküli szabadságkorlátozás – a Bíróság szerint az elsőfokú ítélet meghozatalával véget ér, míg a magyar szabályok szerint az eljárás jogerős befejezéséig tart, hiszen csak jogerős ítélet alapján kezdhető

---

⁹⁷ Gomien – Polt (ford.): i. m. 31. o.

⁹⁸ Halmai – Tóth: i. m. 673. o., illetve Pap: i. m. 359. o.

meg a kiszabott büntetés letöltése. Az alábbiakban látni fogjuk, hogy a magyar Alaptörvény jóval részletesebben körülírja az előzetes letartóztatás okait mint az EJEE, bár esetenként így is túlzottan tág keretek között biztosít döntési lehetőséget a jogalkalmazónak.⁹⁹

A magyar szabályozásban az előzetes letartóztatást a Be. 129 – 136. §-a tartalmazza. Az előzetes letartóztatás a terhelt személyi szabadságának bírói elvonása a jogerős döntő határozat meghozatala előtt. E fogalom meghatározásából két elemet kell kiemelni, az egyik, csak a bíróság rendelheti el ezt a kényszerintézkedést, s a másik pedig, hogy a személyi szabadság szabadságvesztéshez hasonló elvonására kerül sor anélkül, hogy az ügyben jogerős határozat született volna a büntetőjogi felelősség kérdésében.¹⁰⁰

Az előzetes letartóztatás azonban fogalmilag nem büntetés, hanem a büntetőigény hatékony érvényesítését, a büntetőeljárás sikerének biztosítását és a büntetés esetleges végrehajthatóságát célzó intézkedés, nem ellentétes az ártatlanság vélelmével.¹⁰¹

Az előzetes letartóztatás elrendelésének ún. általános feltételeit és konkrét okait különböztethetjük meg. Az általános feltételeknek az a sajátossága, hogy azoknak együttesen kell fennállniuk, s hozzájuk egy konkrét oknak kell társulnia ahhoz, hogy a bíróság elrendelje a fogva tartást. Míg a konkrét okokat egy törvényhely tartalmazza, addig az általános feltételek javarészt a büntetőeljárás törvény egyéb rendelkezéseiből olvashatók ki.

Az említett általános feltételek:

- A terhelttel szemben fennáll annak az alapos gyanúja, hogy bűncselekményt követett el, s ezt vele közölték;
- A nyomozást már elrendelték (halaszthatatlan nyomozati cselekményként nem kerülhet sor az előzetes letartóztatás elrendelésére);
- Az eljárás alapjául szolgáló cselekmények a Btk.-ban szabadságvesztés a szankciója (elegendő az alternatív szankcióként szabadságvesztéssel fenyegetettség is);

---

⁹⁹ Halmai – Tóth: i. m. 674. o.

¹⁰⁰ Farkas Ákos – Róth Erika: *A büntetőeljárás*. Budapest, 2012, Complex Kiadó, 153. o.

¹⁰¹ 26/1999. (IX. 8.) AB határozat

- Ne álljon fenn az előzetes letartóztatást kizáró ok, ilyen lehet például diplomáciai vagy egyéb személyes mentesség, magánindítvány hiánya, stb.;

- Fiatalkorú terheltek esetén a bűncselekmény különös tárgyi súlya társul az előzőekben felsorolt követelmények mellé.

Az alapos gyanú fogalma mint láthattuk az EJEE-ben is szerepel a szabadságtól való megfosztás okaként. A magyar Alaptörvényben az előzetes letartóztatás elrendeléséhez kétirányú alapos gyanú szükséges, egyrészt annak az alapos gyanúja, hogy bűncselekményt követtek el, másrészt arra vonatkozó alapos gyanú, hogy az eljárásba terheltként bevont személy követte el a bűncselekményt. Önmagában azonban még ez a kétirányú alapos gyanú sem elegendő az előzetes letartóztatás alkalmazásához.¹⁰² A Be. 129. §-ának (2) bekezdése felsorolja azt a három okot, melyek közül legalább egynek fenn kell állnia ahhoz, hogy az előzetes letartóztatást elrendelje a bíróság: „Szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény miatt a terhelt előzetes letartóztatásának akkor lehet helye, ha

a) Megszökött, a hatóság elől elrejtőzött, illetőleg a bűncselekmény súlyossága folytán vagy egyéb okból a szökésétől vagy az elrejtőzésétől lehet tartani,

b) Alaposan feltehető, hogy szabadlábon hagyása esetén az eljárás megghiúsítaná vagy megnehezítené, illetőleg veszélyeztetné,

c) Az eljárás alatt szabadságvesztéssel büntetendő újabb bűncselekményt követett el, illetőleg alaposan feltehető, hogy szabadlábon hagyása esetén a megkísérelt vagy előkészített bűncselekményt véghezvinné, vagy szabadságvesztéssel büntetendő újabb bűncselekményt követne el.”

A felsorolt okok megfogalmazásából kitűnik, hogy a törvényalkotó tág teret hagyott a jogalkalmazónak: a feltételes módban írt mondatok, a „lehet tartani”, „alaposan feltehető” kifejezések széles mérlegelési lehetőséget biztosítanak. A bíróságok mégsem igazán élnek ezzel a mérlegelési lehetőséggel, ugyanis az ügyészi indítványok közel száz százaléka eredményes, azaz ha az ügyész indítványozza, a bíróság néhány kivételes esettől eltekintve elrendeli az előzetes letartóztatást. A Legfelsőbb Bíróság egyik eseti döntése az előzetes letartóztatással kapcsolatban kimondta: „Az előzetes letartóztatás feltételeinek fennállása esetén a bíróság annak elrendelésétől illetve fenntartásától – a vádlott személyi körülményeire vagy egyéb

---

¹⁰² Halmai – Tóth: i. m. 675. o.

okaira hivatkozva – nem tekinthet el.” A Legfelsőbb Bíróság ezen határozatának indokolása szerint a törvény felsorolja azokat az okokat, amelyek esetén az előzetes letartóztatásnak helye lehet, s csak ezekben az esetekben merülhet fel az előzetes letartóztatás kérdése. Amennyiben az előzetes letartóztatásnak a törvényben írt feltételei fennállnak, a bíróságnak az előzetes letartóztatást el kell rendelnie.

Az egyes letartóztatási okokat illetően a strasbourgi kontrollszervek eljárásában a szökés veszélyével több határozat is született. Ezekből megállapítható, hogy töretlen a bíróság ítélkezési gyakorlata abban, hogy e veszélyt nem lehet csupán a kiszabható büntetés súlyossága alapján megítélni, hanem további tényeket is figyelembe kell venni, amelyek alkalmasak lehetnek a veszély fennállásának megerősítésére, vagy gyengítésére. A hazai ítélkezési gyakorlat szerint is megalapozott lehet a szökés veszélyére alapított előzetes letartóztatás, ha a cselekmény kiemelkedő tárgyi súlyú, sorozat jellegű, és különöseks az elkövetési körülmények.¹⁰³

A bűnisméltés veszélyével mint előzetes letartóztatási okkal kapcsolatban vethető fel leginkább a kérdés, vajon az nem sérti-e az ártatlanság vélelmét. Ezzel az előzetes letartóztatási okkal foglalkozott az Alkotmánybíróság a 26/1999. számú határozatában.

A személyi szabadságnak a jogerős ítélet előtti megvonására, az előzetes letartóztatásra csak akkor kerülhet sor, ha céljai más eszközökkel nem valósíthatók meg. Ez következik az Alkotmánybíróság gyakorlatából, miszerint az alapjog korlátozásának alkotmányosságához önmagában nem elegendő, ha az alkotmányosan elismert cél érdekében történik, hanem fontos a szükségesség és arányosság elvének a betartása, a korlátozással elérni kívánt cél fontosságának és az ennek érdekében okozott alapjog sérelemnek egymással arányban kell állnia. Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint megfelel az arányosság követelményének, ha az előzetes letartóztatás mint a személyi szabadságot korlátozó kényszerintézkedés arányosságát a törvényalkotó oly módon kívánja biztosítani, hogy alkalmazásának lehetőségét a szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekményekre korlátozza. Az Alkotmánybíróság további álláspontja szerint, az előzetes letartóztatásnak az alkotmányosság szempontjából elfogadható célja lehet az is, hogy a bűncselekmény alapos gyanúja miatt büntetőeljárás alatt álló személyt

---

¹⁰³ Halmai – Tóth: i. m. 677. o.

megakadályozza az előkészített vagy megkísérelt, vagy más, szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekmény elkövetésében.¹⁰⁴

A Be. maximalizálja az előzetes letartóztatás időtartamát és rendelkezik a letartóztatás indokoltságának felülvizsgálatáról is. Ha az előzetes letartóztatás tartama a három évet eléri, a letartóztatás – a törvényben meghatározott esetek kivételével – megszűnik.

Az Alkotmány rendelkezik a jogellenes letartóztatás, fogva tartás áldozatának járó kártérítésről. Az Alkotmánybíróság 66/1991. (XII. 21.) AB határozata szerint a személyi szabadságtól való megfosztás abban az esetben törvénytelen (jogellenes, önkényes), ha nem a törvényben meghatározott okokból és nem a törvényben meghatározott eljárás alapján történt. Az alkotmányos alapjognak ezért a megsértéséért az Alkotmány rendelkezéseiből folyóan kártérítési igény keletkezik, amely a bíróság előtt érvényesíthető.¹⁰⁵

---

¹⁰⁴ Pap: i. m. 361. o.

¹⁰⁵ Sári: i. m. 111. o.

VII. Az elzárás

7.1. Történeti kitekintés

Először is azt kell tisztáznunk, mit is jelent az elzárás. Az elzárást a Magyar Értelmező Kéziszótár is elsősorban mint jogi műszót fogalmazza meg: „elzárás a szabálysértés miatt kiszabott szabadságvesztés.”¹⁰⁶ Nyilvánvalóan a köznyelv nem tesz éles különbséget a szabadságvesztés és elzárás között, viszont büntetéstanai szempontból egyértelmű, hogy az elzárás a személyi szabadság időleges elvonásával járó joghátrány. Jogilag a szankció rendszer történeti alakulása és a hatályos törvény tekintetében is értelemszerűen a szabadságvesztés és az elzárás rendszertanilag, formailag és tartalmilag is külön-külön szabályozott önálló szankció. A tételes jog szabályai és a jogirodalmi álláspontok szerint is megállapítható, hogy az új büntetőtörvényben az elzárás mint büntetés a szabálysértési jogból, visszatekintve 150 éve jogfejlődésére is, a kihágási jog normáiból ered. Az elzárás mint alapvető szankció ugyanis 1879-től a kihágásig, majd 1953-tól a szabálysértési jog része, s a jelenleg hatályos szabálysértési törvény egyik büntetése is, szabálysértési elzárás megnevezéssel.¹⁰⁷

Az alábbiakban lássuk az elzárás kialakulásának fontosabb mérföldköveit, jogszabályait. Mindezt azért, hogy könnyebben megérthessük, és átláthassuk az elzárás szabályait. A szabálysértési jogként ismert jogterület közel másfél évszázados jogfejlődés eredménye. A kihágási jog és ennek részeként az elzárás büntetés kialakulása a XIX. századra tehető. A kihágások kialakulása szorosan kötődik az 1843-as Deák Ferenc-féle anyagi jogi törvényjavaslathoz. A magyar büntetőjogi mérföldköve a Csemegi Kódex, az 1878. évi V. törvény. A büntető törvénykönyv általános részéről szóló 1950. évi II. törvény (Btá.) hatályon kívül helyezte a Csemegi Kódex kihágásokról szóló még hatályban lévő rendelkezéseit. 1955-ig a jogalkotó fenntartotta a kihágás és a szabálysértés kettősségét, majd az 1955. évi 17. tvr. megszüntette a kihágás intézményét és a kihágási bíraskodást. Az 1960-as évek végén született meg az első önálló szabálysértési törvény. Az 1968. évi I. törvény elfogadását követően hatályos 16. § (1) bekezdése szerint a szabálysértés miatt alkalmazható büntetések a

---

¹⁰⁶ Pusztai Ferenc (szerk.): *Magyar Értelmező Kéziszótár*. 2. átdolg. kiad., Budapest, 2003, Akadémia Kiadó, 303. o.

¹⁰⁷ Háger Tamás: *Új büntetési nem a büntető törvényben: az elzárás*.

http://www.debreceiiteltotabla.hu/doc/bunteto/AROP/HT_Elzaras_szoveg.pdf (letöltés napja: 2015.01.14.) 4. o.

pénzbírság és a jogszabály által meghatározott kivételes esetekben az elzárás volt. A hatályba lépést követően az elzárás legrövidebb tartama egy nap, leghosszabb tartama harminc nap volt. 1983. szeptember 1-jétől a törvényben meghatározott esetekben a leghosszabb tartam hatvan napra emelkedett mint a jelenleg hatályos szabálysértési törvényben. Fiatalkorúval szemben is kiszabható volt az elzárás abban az esetben, ha a szabálysértés elkövetésekor a 16. életévét betöltötte. A jogalkotó 1990. március 15. napjától megszüntette a felnőtt és a fiatalkorú elkövetőnél is az elzárást és a szabálysértés miatt kiszabható büntetésként kizárólag a pénzbírságot határozta meg. A rendszerváltást követően 1999-ben született meg az új szabálysértési törvény. Az 1999. évi LXIX. törvény a szabálysértés miatt alkalmazható büntetésként határozta meg az elzárást és a pénzbírságot. Rögzítette, hogy szabálysértés miatt elzárást csak törvény állapíthat meg. Az elzárást érintő lényeges változtatásra került sor a 2010. évi LXXXVI. törvény által. A módosított törvény rendelkezései folytán 2010. augusztus 19. napjától elzárás fiatalkorúval szemben is kiszabhatóvá vált. A büntetés leghosszabb tartamát esetükben harminc napban határozta meg a jogszabály. Az elzárás végrehajtása alatt a fiatalkorút a felnőtt elkövetőtől el kellett különíteni. A szabálysértési törvényt több módosítást követően 2012. év elején új kódex váltotta fel, a 2012. évi II. törvény, amely jelenleg is hatályos.¹⁰⁸

Amint láthatjuk, a kihágási, szabálysértési szankciórendszer alakulása, fejlődése jól tükrözi az elzárásnak e jogágból való származását. Az elzárást mint szankciót a Be. is szabályozza. A Be. 161. § (5) bekezdése értelmében ugyanis egyes esetekben kiszabott rendbírságot meg nem fizetés esetén a bíróság elzárásra változtatja át. Az elzárás végrehajtására a szabálysértési jogszabályok irányadók azzal, hogy az elzárás végrehajtásának elhalasztása vagy félbeszakítása csak a megbírságot személy kórházi gyógykezelésének szükségessége esetén és csak ezen időtartamig engedélyezhető. Az elzárást büntetés-végrehajtási intézetben kell végrehajtani. A büntető perjogi rendelkezés is kifejezetten jelzi a szabálysértési jog és az elzárás szoros kapcsolatát, mely az új büntető törvénykönyv egyes rendelkezéseiben, valamint a végrehajtási szabályokban is megjelenik.¹⁰⁹

---

¹⁰⁸ Háger: i. m. 5-6. o.

¹⁰⁹ Háger: i. m. 8. o.

7.2. A szabálysértési elzárás

A 2012. évi II. törvény 9. § (1-3) bekezdése kimondja: „Szabálysértési elzárást csak bíróság szabhat ki. E törvény eltérő rendelkezése hiányában a szabálysértési elzárás legrövidebb tartama egy nap, leghosszabb tartama hatvan nap. A szabálysértési elzárás tartamába a szabálysértési elzárás alapjául szolgáló szabálysértéssel összefüggésben elrendelt szabálysértési őrizet teljes idejét, valamint a szabálysértési elzárás alapjául szolgáló szabálysértéssel összefüggésben elrendelt, négy órát meghaladó tartamú előállítás tartamát be kell számítani. A szabálysértési őrizet, illetve a négy órát meghaladó tartamú előállítás minden megkezdett óráját egy óra tartamú szabálysértési elzárásként kell beszámítani.”

Az elzárás a legsúlyosabb szabálysértési szankció. A büntetésként kiszabható elzárás alkotmányos alapjogot, a személyi szabadságot korlátozza, ezért a szabálysértési szankciórendszer kivételes elemének tekinthető, amelyet a következő garanciák jellemeznek:

- a) Kizárólag törvény állapíthatja meg az elzárással sújtható szabálysértések körét;
- b) Minden esetben vagylagosan helyezi kilátásba a jogalkotó [Szabs.tv.21. § (3) bek.];
- c) Tartama halmazzat esetében sem lépheti túl a kilencven napot;
- d) Az elzárással fenyegetett szabálysértések elbírálása bírósági hatáskörbe tartozik.

Az elzárás – mint szabálysértési büntetés – elviekben kivételes büntetés, átváltoztatás esetében azonban minden szabálysértésnél mint végrehajtási szankció alkalmazható. Az elzárás-büntetést a fogházbüntetés szabályainak alapul vételével büntetés-végrehajtási intézetben hajtják végre, amelynek során az elkövető személyi szabadsága és a tartózkodási hely megválasztásához fűződő joga is korlátozást nyer. Az elzárás-büntetés hatékonyságáról, nevelő hatásáról, különösen fogva tartáshoz kapcsolódó költségek szempontjából, megoszlanak a szakmai vélemények. Ezen törvény a XXIII. fejezetében

felsorolja milyen szabálysértések miatt szabható ki szabálysértési elzárás, ilyenek lehetnek például magánlaksértés, rendzavarás, garázdaság, tiltott kéjelgés stb.¹¹⁰

Szabálysértési elzárás szabályait a fiatalkorúakra vonatkozóan vitatta az alapvető jogok biztosa. Indítványával az Alkotmánybírósághoz fordult, és elsődlegesen utólagos normakontroll eljárás keretében kérte a fiatalkorúak elzárását lehetővé tevő előírások megsemmisítését, mert álláspontja szerint fiatalkorúak szabadság és személyi biztonságához való joga sérült, valamint még a gyermekvédelemhez és gondoskodáshoz való joga is. Arra hivatkozott, hogy a 18 év alattiak elzárása szükségtelenül és aránytalanul korlátozza az eljárás alá vont személyek szabadságához való jogát, továbbá az okozott közvetett és közvetlen hátrány nem áll arányban az elrendelhető eredménnyel. Az alapvető jogok biztosa másodlagosan pedig azt indítványozta, hogy ezen rendelkezések a nemzetközi szerződésbe is ütköznek. Álláspontja szerint az országgyűlés az új Sztv.-ben elmulasztotta a gyermekek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény 3. cikkében, 37. cikkében, és 40. cikkében szereplő követelményeket érvényre juttató mentesítő szabályok megalkotását.

Erre az indítványra az Alkotmánybíróság a 3142/2013. (VII. 16.) AB határozatában adta meg a választ. Az Alkotmánybíróság az új Sztv. indítványban támadott rendelkezéseinek vizsgálata során abból indult ki, hogy az elzárás mint a szabálysértési szankciórendszer legsúlyosabb büntetési neme, szükségszerűen szabadságkorlátozó jogintézmény, tehát ebből eredően az Alaptörvény IV. cikk (1) bekezdésében szereplő szabadsághoz való alapjog korlátozását, az egyén személyi szabadságától való megfosztását teszi lehetővé. A vizsgált jogintézmény alkotmányosságának megítélése során ezért az alapjogi korlátozás megengedhetőségére vonatkozó, az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdésében szereplő követelményeket kell alkalmazni.

A személyi szabadsághoz való jog korlátozhatóságának kritériumait tehát egyrészt az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdésében szereplő, alapjogi korlátozásra általában vonatkozó előírások, másrészt pedig az Alaptörvény IV. cikk (2) bekezdésében rögzített, a szabadságmegvonás feltételeire vonatkozó konkrét szabályok határozzák meg. Az Alaptörvény IV. cikke a személyi szabadság korlátozásával, illetőleg az attól történő megfosztással kapcsolatban egyrészt a törvényességet állítja a

---

¹¹⁰ Cserép Attila – Fábíán Adrián – Rózsás Eszter: *Kommentár a szabálysértési törvényhez*. Budapest, 2013, Complex Kiadó, 72. o.

középpontba, megkövetelve azt, hogy az elvonás csakis törvényben meghatározott okból és törvényben rögzített eljárás alapján történhet. Nem zárható ki azonban az, hogy az egyént alaptalanul, vagyis törvénytörő módon fosztják meg a szabadságától, ezért szigorú garanciális követelményként rögzíti az Alaptörvény IV. cikk (4) bekezdése azt, hogy ilyen esetekben az elszenvedett sérelem orvoslásához joga van. Tehát az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a vizsgált szabályozás a fentiekben írt alaptörvényi rendelkezéseknek megfelel ugyanis a szabálysértési elzárás alkalmazhatóságát, kiszabásának feltételeit és módját, valamint az elzárás menetét, az eljárás alá vont személy és az eljárás egyéb szereplőinek jogait, továbbá az esetleges jogsértésből fakadó igény érvényesítésének lehetőségét és mikéntjét törvény határozza meg.¹¹¹

Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy az elzárás 14. életévüket betöltött személyekkel szemben történő kiszabásának lehetővé tételét a jogalkotó részéről fiatalok számára a társadalmi együttélés legalapvetőbb szabályaival, a már gyermekkorban is követendő morális normákkal kapcsolatos hozzáállása az elmúlt évek tapasztalatai tették indokolttá. Az Alkotmánybíróság megítélése szerint azok a szabálysértési tényállások, amelyek tekintetében a szóban forgó legszigorúbb szankció alkalmazását a törvény lehetővé teszi, a társadalmi együttélés legalapvetőbb szabályainak betartására kötelez. Tehát ezen alapvető előírások ismerete és betartása nem csupán a nagykorú személyektől, hanem a 14. életévüket betöltött fiataloktól is alappal elvárható. Ezzel szemben azonban az elmúlt időszak tapasztalatai sajnos azt tükrözik, hogy a fiatalok törvényekkel szembeni tisztelete súlyosan megromlott, ami a normakövető felnőtté válás evidens társadalmi célját veszélyezteti.

Az Alkotmánybíróság ezért megállapította, hogy a fiatalokkal történő elzárás alkalmazásának lehetővé tételét a jogalkotó részéről a tulajdon és közbiztonság védelme, valamint a fiatalok helyes fejlődésének elősegítése érdekében álló, kényszerítő szükségesség indokolta. A büntetések speciális és generális preventív célja egyaránt szükségessé teszi a szabálysértési jogban is olyan joghátrányok kiszabásának lehetővé tételét, amelyek, ellentétben az enyhébb szankciókkal szemben alkalmasak arra, hogy a társadalmi együttélés alapvető szabályait semmibe vevő és azokat rendre megsértő deviáns fiatalokat is visszatartsa az ismételt szabálysértéstől. Tekintettel arra, hogy a gyakorlati tapasztalatok tanúsága szerint a szabálysértési jogban ismert

---

¹¹¹ 3142/2013. (VII. 16.) AB határozat

egyéb szankciók a fiatalkorú elkövetők egy része esetében alkalmatlannak bizonyultak az elérni kívánt célok megvalósítására, így a jogalkotó szükségesnek látta a fiatalkorúkkal szemben alkalmazható szankciók rendszerét egy súlyosabb elemmel bővíteni. Az Alkotmánybíróság megítélése szerint, ugyanúgy ahogyan a felnőtt korúak esetében, a fiatalkorú elkövetők vonatkozásában is kirajzolódik az a határ, amelyen túl a személyi szabadság megvonásával járó joghátrány alkalmazásának már nincs más alternatívája.¹¹²

7.3. Az elzárás

A 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről (a továbbiakban Btk.) szankció rendszerének egyik büntetése az elzárás.¹¹³ A törvény 46. §-a mindössze két bekezdésben sommásan határozza meg az elzárás szabályait. Az (1) bekezdés szerint az elzárás tartamát napokban kell meghatározni, annak legrövidebb tartama öt, leghosszabb tartama kilencven nap. A (2) bekezdés rögzíti, hogy az elzárás büntetés-végrehajtási intézetben kell végrehajtani. Megjegyzendő, hogy szabálysértés miatt is kiszabható kilencven napi elzárás elzárással fenyegetett szabálysértések bűnhalmazatánál, vagy az ismételt elkövetés speciális szabályai szerint, tehát kimondható, hogy a szabálysértési szankció egyes esetekben azonos súlyú mint a büntető törvény büntetése.

A törvény indokolása szerint új büntetési nemként kerül bevezetésre az elzárás, amely szélesíti a bíróság által alkalmazható joghátrányok körét. Az elzárás egy olyan, szabadságelvonással járó büntetés, amely főként azoknál az elkövetőknél alkalmazható, akikkel szemben szociális, gazdasági, családi vagy életkori viszonyaikra tekintettel más büntetés kiszabása nem célszerű, illetve az elzárásbüntetés hatékonyabban szolgálhatja a speciális prevenciót. Ha valamely bűncselekmény elzárással büntetendő, ahelyett vagy amellet – a szabadságvesztésen kívül – más büntetés is kiszabható. A törvény indokolása mint Tóth Mihály is rámutatott, már eltérően foglalkozik a társadalmi egyeztetésre bocsátott előterjesztés indokolásához képest, mely szerint az eljárás olyan szabadságelvonással járó büntetés, amely főként a fiatalkorú, illetve első bűntényes elkövetőknél hatékonyan szolgálhatja a speciális prevenciót. Viszont ez már az elfogadott törvény indokolásában nem jelent meg.¹¹⁴

---

¹¹² 3142/2013. (VII. 16.) AB határozat

¹¹³ Btk. 33. § (1) bekezdés b) pont

¹¹⁴ Háger: i. m. 8. o.

Az elzárás általános részi szabálya természetesen önmagában nem értelmezhető, csak az általános részi más és a törvény külön részének rendelkezéseivel összefüggésben. A legfontosabb kérdés a jogalkalmazó számára, nem más mint az, hogy milyen esetekben szabható ki az elzárásbüntetés. Erre részben a különös részi szabályok, másfelől a büntetés kiszabását rendező általános részi normák adnak választ. A büntető törvény különös részi tényállásai alapján a következő bűncselekmények fő szabályként kizárólag elzárással büntetendők, ilyen például: méreggel visszaélés, önkényuralmi jelkép használata, járványügyi szabályszegés, magántitok megsértése, levéltitok megsértése stb.

Az elzárással mint fő büntetéssel kapcsolatban ez ideig az Alkotmánybírósághoz nem érkezett olyan indítvány, amely a rendelkezés valamely pontjának megsemmisítését kérné, így az Alkotmánybíróság nem hozott még határozatot az elzárással kapcsolatban. Ebből kifolyólag az elzárást mint a Btk. új büntetési nemét alkotmányjogi szempontból nem tudom kielemezni.

VIII. A szabadságvesztés büntetés, különös tekintettel a tényleges életfogytiglan intézményére (TÉSZ)

Ezen fejezet témája napjainkban különös aktualitással bír, ugyanis 2014. május 20-án az Emberi Jogok Európai Bírósága kimondta, hogy a tényleges életfogytiglan intézménye (TÉSZ), ellentétes az EJEE-vel, mert az a kínzás és embertelen bánásmód tilalmáról szóló rendelkezésébe ütközik.¹¹⁵ A Bíróság ítéletében megfogalmazta, hogy nem önmagában az életfogytig tartó szabadságvesztés a jogsértő, hanem az, hogy nincs kötelezően előírt felülvizsgálati idő a törvényben.

Dolgozatom központi tárgyát képező személyi szabadsághoz való jogot a szabadságvesztés-büntetés egyértelműen korlátozza. Az Alkotmánybíróság a határozott idejű szabadságvesztéssel kapcsolatban már korábban kimondta a 26/1999. (IX. 8.) AB határozatában, hogy a szabadságelvonó büntetés önmagában több alapjogot korlátoz, de megfelel az alkotmányos büntetőjog azon elvének, hogy legitim cél érdekében történik, és eleget tesz a szükségesség-arányosság tesztjének. Persze, így a határozott tartam esetében nem merülhet fel az Alaptörvény-ellenesség, tekintve, hogy maga az Alaptörvény mondja ki, hogy Alaptörvényben meghatározott okból és törvényes eljárás keretében a személyi szabadság korlátozható. Itt szándékosan írom azt, hogy korlátozható, ugyanis az alapvető jogkorlátozáson túli megszüntetése már felvet aggályokat, így alakul ki a konfliktus a TÉSZ és jelen alapjog között, hiszen a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés jelenlegi formájában megszünteti az elítélt személyi szabadságát, azáltal, hogy az elítélt sosem szabadulhat büntetéséből.¹¹⁶

Viszont a téma szempontjából a leginkább neuralgikus pontnak tekintendő a kínzás, embertelen, megalázó bánásmód tilalma. Ezt a tilalmat az Alaptörvény is tartalmazza a III. cikk (1) bekezdésében. A kínzás tilalma tulajdonképpen a II. világháború után honosodott meg az alapvető emberi jogok körében, ezt több nemzetközi dokumentum, köztük Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata is tartalmazza, annak felismeréseképpen, hogy a kínzás tilalmát még háborúban, illetve rendkívüli

---

¹¹⁵ Simon Sándor: *A tényleges életfogytiglan kérdése a büntető-jogtudományban, figyelemmel az emberi jogi kérdésekre.* <http://www.arsboni.hu/a-tenyleges-életfogytiglan-kerdese-a-bunteto-jogtudomanyban-figyelemmel-az-emberi-jogi-kerdesekre.html> (letöltés napja: 2015.01.25.)

¹¹⁶ Malik Gábor: *A tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés emberi jogi megítélése – érvek, ellenérvek.* http://www.birosag.hu/sites/default/files/allomanyok/Mailath-palyazat-erdmenyek/MGyTP-B-B-3-Malik_Gabor-A_tenyleges_életfogytig_tarto_szabadsagvesztes_emberi_jogi_megitelese.pdf (letöltés napja: 2015.01.14.) 12. o.

állapotok között is korlátozhatatlan joggá nyilvánította.¹¹⁷ A kínzás, embertelen, megalázó bánásmód tilalma komoly konfrontációba keveredik a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztéssel. Ehelyt megjegyzendő, hogy a TÉSZ alkalmazása felveti annak a problematikáját, hogy a remény kizárása az elítéltekre nézve olyan lelki megterhelést jelent, ami már magában hordozza a kínzás tilalmába ütközést. A kínzás fogalmát az EJEE I. cikk (1) bekezdése meghatározza. A definíció szándékos és célzatos cselekményként állapítja meg a kínzást, a megállapíthatóságának feltétele ennek teljesülése. Ennek alapján azonban viszonylag szűk körben lehet megállapítani a kínzást, amelyre hamar megjelent a gyakorlat válasza, mert a Bizottság és Bíróság értelmezésében már 1969-ben megjelent az, hogy lelki szenvedés okozása is ide értendő. A szándékos és célzatos magatartást pedig kezdettől fogva nem tartotta szükségesnek a megállapíthatóság feltételeként. A szándék nem elsődleges a cselekmény természete és a sértettre gyakorolt hatása megelőzi azt. Leszögezhetjük, hogy nyilvánvalóan a Bíróság nem azért ítél el valakit ténylegesen letöltendő életfogytig tartó szabadságvesztésre, hogy azzal lelki gyötrelmeket tegye ki a személyt, viszont az ítélet természete, és az elítélre gyakorolt hatása miatt kínzásnak minősül.¹¹⁸ Ami a nemzetközi egyezményeket illeti, a nemzetközi jog általában, de az egyes nemzetközi szerződések közvetlenül se nem tilalmazzák az életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetés kiszabását, se nem bátorítanak az ilyen büntetés alkalmazására. Létezik ugyanakkor egy olyan tényező, amely – legalábbis közvetett módon – az életfogytiglani szabadságvesztés-büntetés alkalmazására bátoríthat, ez pedig a halálbüntetés fokozatos háttérbe szorítása a nemzetközi jog eszközeivel. Érthető, hogy a halálbüntetést megszüntető országok törvényhozói és bíróságai az olyan főben járó bűncselekmények esetén, melyeket korábban halálbüntetéssel sújtottak, erős késztetést éreznek az életfogytiglani szabadságvesztés alkalmazására.¹¹⁹

Két jogforrást említenék még meg, a dolgozatom eddigi fejezeteiben említetteken kívül, amelyek ugyan nem kötelezőek, az előbbiekkal szemben, de ún. „*acquis communautaire*” –t képeznek, az államok közös jogi kultúrájának a részének tekintendő így figyelmen kívül hagyásuk nem jogsértés, de nem tanácsos a tagállamok

---

¹¹⁷ Bán Tamás: A tényleges életfogytiglani büntetés és a nemzetközi emberi jogi egyezmények. *Fundamentum*, 1998. 2. 122. o.

¹¹⁸ Simon Sándor: A tényleges életfogytiglani kérdése a büntető-jogtudományban, figyelemmel az emberi jogi kérdésekre. <http://www.arsboni.hu/a-tenyleges-életfogytiglan-kerdese-a-bunteto-jogtudomanyban-figyelemmel-az-emberi-jogi-kerdesekre.html> (letöltés napja: 2015.01.25.)

¹¹⁹ Bán: i. m. 120. o.

részéről. Egyik a Bűnügyi Problémák Európai Bizottsága XXV. albizottságának Általános Jelentése. A Jelentés 77. cikke tartalmazza, hogy valakit életfogytig bebörtönözni a szabadulás reménye nélkül embertelen büntetés, továbbá senkit sem szabad a szabadulás reményétől megfosztani. A másik az Európa Tanács Miniszterek Bizottsága által létrehozott (76) 2 számú határozat, amely a hosszú tartamú szabadságvesztésre ítélt személyekkel való bánásmódra vonatkozóan tartalmaz ajánlásokat.¹²⁰

A Bíróság gyakorlatából szeretnék kiemelni egy külföldi vonatkozású ítéletet, ami igen frissnek mondható, mivel 2013. július 9-én született, továbbá a magyar szabályozáshoz képest sok közös vonással bír, ezért elmondható, hogy a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés itthoni megítéléséhez fontos támpontot nyújt.

Az alábbiakban a Vinter és társai kontra Egyesült Királyság jogesetet szeretném kibontani.¹²¹ Az ügyben a Bíróság Kamarája korábban hozott ítéletet, azonban az ügy a kérelmezők indítványa nyomán a Bíróság Nagy Kamarájáig jutott el. A panaszosok brit állampolgárok, Vinter a tőle elvált feleségét ölte meg, ezért a Bíróság mint különös visszaesőt tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélte. A Bíróság a fellebbezését elutasította, mivel esetében a jogalkalmazó arra az álláspontra jutott, hogy a megtorlás, illetve az elrettentés a büntetés célja, így kizárta Vintert a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségétől. Bambert előre megfontolt, nyereségvágyból, több emberen elkövetett emberölés büntetében találta bűnösnek a Bíróság. Esetében szintén tényleges életfogytig tartó szabadságvesztést szabott ki a Bíróság. Moore aljas célból előre megfontolt szándékkal négy személyt ölt meg. A Bíróság életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélte, majd a miniszter olyan döntést hozott, hogy az elítélt nem bocsátható feltételes szabadságra.

A kérelmezők az EJEE III. cikkének megsértésére hivatkoztak arra tekintettel, hogy a reménytelenség terhe a büntetés kiszabásával bekövetkezik, ezért kínzásnak, embertelen és megalázó bánásmódnak minősül. A kérelmezőkkel szemben a brit kormány álláspontja szerint az EJEE nem sérül, mivel a bíró jogszabályok alapján hozta meg a döntést, amely a megtorlást és elrettentést szolgálja, amely ebben az esetben előtérbe helyezendő, továbbá a büntetés mérsékelhető.¹²² A Bíróság álláspontja szerint

---

¹²⁰ Malik: i. m. 14. o.

¹²¹ Emberi Jogok Európai Bíróságának 66069/09, 130/10 és 3896/10. számú ítéletei, Vinter és mások kontra Egyesült Királyság

¹²² Malik: i. m. 16. o.

önmagában a büntetés nem nevezhető durván aránytalannak a cselekményhez, illetve az elítéltek előéletéhez viszonyítva, illetve a panaszosok büntetésének mérséklése sem volt indokolt. Tehát első körben a Bíróság négy a három ellenében elutasította a panaszosok kérelmét az előző érvekre alapozva. Az előbbieken ismertetett döntés után mint az ügy elején már említettem a Bíróság Nagy Kamarája előtt folytatódott az eljárás, a panaszosok fellebbezése folytán. Az ítéletben a Bíróság kimondta, hogy az államok jogosultak az életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabására, tehát ez önmagában nem ellentétes az egyezmény III. cikkével, leginkább akkor, ha ez a bíró mérlegelési szabadságából fakad. Fontos szempont, hogy még az igazán súlyos büntetés sem vet fel problémát akkor, ha az elítéltnak lehetősége van időről-időre megfontoltatni a további fogva tartásának szükségességét, tovább menve nem jelent aggályt az sem, ha az elítéltet kérelme ellenére nem bocsátják feltételes szabadságra, amint kéri, tehát a kérelem többszöri elutasítása összeegyeztethető az EJEE-vel. Itt a hangsúly a Bíróság álláspontja szerint is a remény valódiságán alapul, hogy nem csak hipotetikus annak a lehetősége, hogy a büntetést csökkentik, elengedik, vagy esetleg feltételes szabadságra bocsátják.¹²³

A Bíróság arra a helyzetre is felhívta a figyelmet, hogy a szabadulás reménye nélküli fogva tartás veszélyt hordoz magában, mivel az elítélt súlyosabb büntetést nem kaphat és bármilyen jól is halad a rehabilitációja, felmerül, hogy bűnét nem bánja meg. Nincs értelme, mivel büntetése konstans. Az idő múlásával a büntetés arányossága egészen biztosan csökken. Hiábavalóvá válik a rehabilitáció intézménye, amely pedig minden elítélt számára nyitva álló jog. Nem várható el attól a fejlődés, akinek nincs lehetősége megmutatni, hogy sikerült-e előrelépni. Az előzőek alapján a Bíróság a büntetés gyakorlatban létező metódus alapján való csökkenthetőséget nevezte összeegyeztethetőnek az egyezmény III. cikkével, konkrét ajánlasként megfogalmazva, hogy a felülvizsgálatnak legkésőbb az elítélés után huszonöt évvel meg kell történnie.¹²⁴

Az EJEE-ben foglaltakat, azaz az imént említett huszonöt évet a magyar gyakorlat is átveszi, mivel összhangban van a nemzetközi egyezményekkel a korábbi életfogytiglani ítéleteknél az ítéletben ki kellett térni arra, hogy az elítélt feltételes szabadságra bocsátását legkorábban mikor lehet kezdeményezni. Ez legkevesebb húsz évvel a büntetés megkezdése után lehetett esedékes. A közhiedelemmel ellentétben ez

---

¹²³ Emberi Jogok Európai Bíróságának 66069/09, 130/10 és 3896/10. számú ítéletei, Vinter és mások kontra Egyesült Királyság 103 – 106. pont

¹²⁴ Malik: i. m. 17. o.

nem azt jelenti, hogy egy életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt fogva tartott, akinél a feltételes szabadságra bocsátás például huszonöt év után kezdeményezhető, hogy huszonöt év múlva szabadul is, a jogszabály csak lehetőség ad a megvizsgálásra. A TÉSZ ezt a feltételes szabadságra bocsátást zárja ki. A TÉSZ intézményének a védelme elég gyenge lábakon áll, hogy az államfői kegyelem lehetősége ezen fogva tartottaknak is fenn áll, hiszen amit a törvény konkrétan kizár, azt a köztársasági elnök egy kegyelemmel valószínűleg nem fogja felülbírálni. Továbbá a szabad lábra helyezés felőli döntés erőteljesen szubjektív talajon áll, nevezetesen annak vizsgálata: alkalmas-e a fogva tartott a szabadságra.

A tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés magyarországi pályafutásában fontos mérföldkő a Magyar László kontra Magyarország ítélet. Az ítéletet 2014. május 20-án hirdette ki a Bíróság Nagy Kamarája¹²⁵, így joggal mondható, hogy a közvéleményt igen meghatározó döntés született, ami döntésre készíti a kormányt, illetve a jogalkotót. A kérelmező az EJEE III. cikke szerinti kínzás tilalmának megsértésére hivatkozott, mert tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélték a feltételes szabadságra bocsátás lehetősége nélkül. Hivatkozott még a fogva tartás körülményeinek megalázó voltára is. Magyar 1966-ban született, büntetését a Szegedi csillagbörtönben tölti. A kérelmező és társai sorozatban követtek el rablásokat idős emberek sérelmére. Megverték a sértetteket, majd megkötözték őket így csikarva ki, hol tartják értékeiket. Végül megkötözve sorsukra hagyták őket, közülük néhányan meg is haltak. A Bíróság a vádlottat emberölés, rablás és számos más bűncselekmény elkövetésében találta bűnösnek és mint többszörös visszaesőt tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélte. A másodfokú bíróság az első fokon hozott ítéletet és így a büntetést is helyben hagyta, továbbá fenntartotta a feltételes szabadságra bocsátásra vonatkozó kizárást is. A Legfelsőbb Bíróság a felülvizsgálati kérelmet elutasította, ezzel végleg lezárva az eljárást, bár a perújítás lehetősége még megmaradt a kérelmező számára.¹²⁶

A kérelmező arra az álláspontra helyezkedett, hogy a Bíróság korábbi gyakorlata szerint a magyar tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés sem de facto, sem de iure nem csökkenthető, ezért az EJEE III. cikkébe ütközik. Részletesen kifogásolta, hogy a köztársasági elnök kegyelmi jogköre nem látja el ezt a funkciót megfelelően, mivel

---

¹²⁵ Emberi Jogok Európai Bíróságának 73593/10. számú ítélete, Magyar László kontra Magyarország

¹²⁶ Malik: i. m. 19. o.

egyrészt miniszteri ellenjegyzéshez van kötve, tehát csak akkor érvényes, ha az igazságügyi miniszter aláírja, másrészt a köztársasági elnök nem köteles indokolni a döntését. Az elnöki kegyelem egy olyan nem jogi eljárás, ami nincs definiálva, ezért kiszámíthatatlan, hozzátevé, hogy a gyakorlat szerint egyetlen TÉSZ- es sem részesült kegyelemben, kimondható, de facto sem működik ez az intézmény. Továbbá az elítélt hivatkozott arra, hogy a szabadságvesztés-büntetésének megkezdése óta szenved a bebörtönzéstől, és nincs reménye a szabadulásra, aminek pedig már a büntetés megkezdésének első napjától fenn kellene állnia.

Előzőekkel szemben a magyar kormány állította, az elítélt nem volt megfosztva sem de iure, sem de facto a szabadulás lehetőségétől. A kormány képviselője az elnöki kegyelem valódiságát hangsúlyozta, annak ellenére a jogintézmény létezik, hogy nem volt precedens az alkalmazására. Ennek elsősorban az oka, hogy a TÉSZ kiszabhatósága nem elég régi, így nem alakulhatott ki a kellő mélységű esetjog. A kormány képviselője azt is megkérdőjelezte, hogy a pusztán reményen túli bizonyosság megkövetelhető-e, azzal érvel, annak bizonytalansága, hogy az elítélt kap-e kegyelmet a szabaduláshoz, nem azonos annak bizonyosságával, hogy soha nem kaphat kegyelmet, már pedig csak az utóbbi bizonyossága igazolhatja azt a tényt, az elítéltnak nincs lehetősége a szabadulásra.¹²⁷ Harmadik félként a Magyar Helsinki Bizottság is csatlakozott az eljáráshoz. Az ő érvelésük azon nyugodott, hogy a kegyelem intézménye Magyarországon nem jelent az egyezmény esetjogának megfelelő lehetőséget a büntetés csökkentésére, voltaképpen a kérelmező érveléséhez csatlakoztak, azt kívánták erősíteni.

A felhozott érvek után a Bíróság megállapította, önmagában az, hogy a tényleges életfogytiglanra ítélt személy kérvényezi a büntetése csökkentését, de nem kapja meg azt, még nem ellentétes az EJEE III. cikkével. A Bíróság azt kifogásolta, hogy sokkal pontosabb, akkurátusabb eljárásra van szükség a magyar jogban, mivel az elítéltet a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségéből kizárták, így automatikusan nem vizsgálja meg a hazai jogalkalmazó a szabadon bocsáthatóság lehetőségét. A kegyelem intézménye elnagyolt. Nem teszi lehetővé az elítélt vizsgálatát, hogy fegyházban tartása szükséges-e a továbbiakban. A magyar jog nem követel meg semmilyen eljárást, sem egyéb módszert, illetve a vizsgálat szempontjai ismeretlenek, ugyanúgy mint a döntés

---

¹²⁷ Emberi Jogok Európai Bíróságának 73593/10. számú ítélete, Magyar László kontra Magyarország 37–39.pont

motivációja is, miért dönt úgy, ahogy a fegyelmi jogkör gyakorlója. A szabadulás reális lehetőségéről, reménybeli szabadulásról tehát a Bíróság álláspontja szerint szó sincs. Az elítélt számára nincs garantálva a rehabilitáció, a változás esélye. Ezen a ponton a kilátástalanság, reménytelenség lesz a meghatározó, főként azért, mert a TÉSZ-re ítélt személynek nincs értelme tovább küzdeni a szabadulása érdekében. A magyar TÉSZ ezek alapján az EJEE III. cikkébe, vagyis a kínzás, embertelen, megalázó bánásmód tilalmába ütközik.¹²⁸ A Bíróság végső soron arra a következtetésre jutott, hogy Magyarországnak a TÉSZ végrehajtása során reformokat kell eszközölni, leginkább a felülvizsgálat rendszerének a területén. A felülvizsgálatnak ugyanis alkalmasnak kell lenni arra, hogy az elítélt lássa, milyen feltételeket kell teljesíteni ahhoz, hogy szabadon bocsássák.

Álláspontom szerint a Magyar-ügyben hozott ítélet alapjaiban rengette meg a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés helyzetét. Ezzel olyan precedenst teremtett, amelyre alapozva akár az összes tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt elkövető alappal bízhat a sikerben egy Magyar Állam elleni perben a Bíróságon.

---

¹²⁸ Emberi Jogok Európai Bíróságának 73593/10. számú ítélete, Magyar László kontra Magyarország 41–45. pont

IX. Összegzés

A dolgozatom záró pontjához érve, nem maradt más hátra mint összefoglalni, summázni a fejezetek során leírtakat, illetve levonni a konzekvenciát.

Mielőtt elkezdtem írni a diplomamunkámat, sokat vívódtam, az egyes fejezetek tartalmán, sok nehézséggel szembesültem, de mégis azt hittem, hogy a legnagyobb kihívás a dolgozatban megfogalmazottak összefoglalása lesz. Ámde, most, hogy idáig eljutottam, és az érdemi részt újra, összességében elolvasva, rá kellett döbennem arra, ez egyáltalán nem így van. Jó érzéssel tölt el a téma átfogó ismerete, és átlátása. Esetleg, ha voltak olyan részek, amelyek elmélyülésére idő kellett, mostanra már teljesen letisztultak.

A dolgozat első harmadában elénk tárult a címből megismert személyi szabadság és biztonság fejlődése a különböző korokból és kultúrákból, melyek közül véleményem szerint a legkiemelkedőbb dokumentum és mérföldkő a szabadságjogok fejlődése szempontjából a francia alkotmány. A következőkben megfigyelhettük, hogy a fejlődés napjainkban sem állt meg és azok átalakulása is folyamatos, viszont lelassult, a korai szakaszhoz képest.

Az elkövetkezendőkben láthattuk a nemzetközi dokumentumokban a személyi szabadság és biztonság fogalmát, majd ezeket összehasonlítva a hatályos alaptörvényünkkel láthattuk, hogy hasonló módon került megfogalmazásra mint az egyezményekben, ami nem véletlen, mivel azokat vette alapul, így összhangban áll a nemzetközi joggal.

A következő nagy témakörben, miután megismertük a fogalmat, azzal kellett szembesülnünk, hogy a személyi szabadságnak korlátai is vannak, amelyek mint láttuk lehetnek általánosak és speciálisak. Az utóbbinál bepillanthattunk egy olyan zárt világba, amely nem annyira ismert mint a börtönöké, eljutottunk a zárt intézetekbe, ahol az elmebetegeket és HIV fertőzötteket kezelik, megismertük jogaikat.

Láthattuk a magyar habeas corpust és annak hiányosságait, majd képet alkothattunk a fogvatartottak alapvető jogairól.

A dolgozat felénél elérkeztünk oda, hogy a személyi szabadságot leginkább korlátozó kényszerintézkedéseket vegyük górcső alá, és merüljünk el azok részletszabályaiban. A fogvatartottak helyzetének, jogainak megítélését, a könnyebb

megértés érdekében, jogesetekkel és alkotmánybíróági határozatokkal támasztottam alá.

A kényszerintézkedések sorában az őrizet volt az első, melynek minden fajtáját kellő alapossgal megvizsgáltam. Köztük, alkotmányjogi szempontból a legvitatottabbal, a büntügyi őrizettel. Melynek vitathatósága, leginkább elrendelése módjának és jogorvoslati jogának szabályozatlanságának köszönhető.

Az előzetes letartóztatást mint a személyes szabadságjogot legnagyobb mértékben korlátozó kényszerintézkedést, megvizsgáltam az EJEE olvasatában, majd az Alaptörvényében is, ez alapján láthattuk a nemzetközi egyezmény tételes felsorolását a magyar általános, tömör törvényszöveggel szemben. Láttuk, hogy az előzetes letartóztatás fogalmi szempontból nem büntetés, hanem a büntetőeljárás sikerét biztosító intézkedés.

Majd az elzárást tanulmányoztam, mind szabálysértési törvény megközelítéséből, mind pedig mint új főbüntetést a Btk.-ban. Utóbbinak szegényes esetjogával is szembesültem, mely annak friss törvényi mivoltából ered.

Dolgozatom utolsó fejezetében a személyi szabadság korlátozásának legdrasztikusabb esetét a TÉSZ intézményét tárgyaltam. Mely ezen vonása mellett, napjainkban aktualitása miatt is érdekes témaként szolgált. Láthattuk ez intézmény tárgyalása folyamán, a nemzetközi jog fejlődését. Miszerint a halálbüntetés térvesztésével, kiszorulásával annak helyét az életfogytig tartó szabadságvesztés veszi át. Viszont az emberi jogok védelmének térhódításával a TÉSZ magyar szabályozásának meg vannak számolva a napjai.

Bízom abban, hogy a diplomamunkámnak esetleges hibái ellenére is lesznek erényei és ezzel együtt olyan értékei, amelyek az olvasó számára akár örök értékűek is lehetnek.

Irodalomjegyzék

Ádám Antal: A biztonság az értékek között. *Jura*, 2005. 1. 33–41. o.

Bán Tamás: A tényleges életfogytiglani büntetés és a nemzetközi emberi jogi egyezmények. *Fundamentum*, 1998. 2. 119–127 o.

Belovics Ervin – Vokó György: *A büntetésvégrehajtási törvény magyarázata*. Budapest, 2014, HVG-Orac Lap-, és Könyvkiadó Kft.

Chronowski Nóra: A szabadsághoz és a személyi biztonsághoz való jog. In Chronowski Nóra – Drinóczi Tímea – Kocsis Miklós – Zeller Judit: *Válogatott alapjogi jogesetek II. Szabadság és egyenlőség I*. Pécs, 2010.

Cserép Attila – Fábíán Adrián – Rózsás Eszter: *Kommentár a szabálysértési törvényhez*. Budapest, 2013, Comlex Kiadó, 72. o.

Faragó Ágnes: Az előzetes letartóztatás elrendelésének feltételei. *Studia iuvenum iurisperitorum*, 2001. 1. 229–249 o.

Farkas Ákos – Róth Erika: *A büntetőeljárás*. Budapest, 2012, Complex Kiadó.

Fenyvesi Csaba – Herke Csongor – Tremmel Flórián: *Új magyar büntetőeljárás*. Budapest - Pécs, 2004, Dialóg Campus Kiadó.

Fenyvesi Csaba – Herke Csongor – Tremmel Flórián: *Új magyar büntetőeljárás (Kiegészítő füzet.)* Budapest - Pécs, 2007, Dialóg Campus Kiadó.

Gomien, Donna – Polt Péter (ford.): *Rövid útmutató az Emberi Jogok Európai Egyezményéhez*. Budapest, 1994, Európa Tanács Információs és Dokumentációs Központ.

Halmi Gábor – Tóth Gábor Attila: *Emberi jogok*. Budapest, 2008, Osiris Kiadó.

Háger Tamás: *Új büntetési nem a büntető törvényben: az elzárás*.
http://www.debreceiutlotabla.hu/doc/bunteto/AROP/HT_Elzaras_szoveg.pdf

Herke Csongor: *A letartóztatás*. Budapest - Pécs, 2002, Dialóg Campus Kiadó.

Király Tibor: *Büntetőeljárás jog*. Budapest, 2008, Osiris Kiadó.

Kovács István (szerk.): *Nyugat-Európa alkotmányai*. Budapest, 1988, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.

Kovács István – Szabó Imre (szerk.): *Az emberi jogok dokumentumokban*. Budapest, 1980, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.

- Kovács Mónika: „A legjobb és legszebb dolgok a világon nem láthatók és nem érinthetők meg.” A szabadsághoz és a személyi biztonsághoz való jogról. *Studia iuvenum iurisperitorum*, 2004. 2. 71–98. o.
- Marinkás György: Az emberi jogok megjelenése és fejlődése az egyes alkotmányokban. *Publicationes Universitatis Miskolcensis. Sectio Juridica et Politica*. Tomus XXX., Miskolc, 2012. 1. 75–91. o.
- Mavi Viktor: A szabadság és a személyi biztonság védelme az Emberi Jogok Európai Egyezményében. *Acta Humana*, 1993. 10. 3–30. o.
- Mavi Viktor: A személyi szabadságot és a személyi integritást védő jogok illetve biztosítékok alkotmányos szabályozására. *Acta Humana*, 1995. 18–19. 62–73. o.
- Neparáczi Anna Viktória: Személyes biztonsághoz való jog mint alapjog (?) A terrorizmussal szembeni büntetőjogi fellépés a szabadság és a személyi biztonsághoz való jog tükrében. In Varga Norbert (szerk.): *Az új alaptörvény és a jogélet reformja*. Szeged, 2013, SZTE ÁJK Doktori Iskola
- Pap Gábor: Alkotmányos észrevételek a személyes szabadságjogokat korlátozó rendőrségi intézkedésekről. 1. rész. *Publicationes Universitatis Miskolcensis. Sectio Juridica et Politica*. Tomus XXII., Miskolc, 2004. 287–302. o.
- Pap Gábor: Alkotmányos észrevételek a személyes szabadságjogokat korlátozó rendőri intézkedésekről. 2. rész. *Publicationes Universitas Miskolcensis. Sectio Juridica et Politica*. Tomus XXIII., Miskolc, 2004. 2. 355–369 o.
- Pusztai Ferenc (szerk.): *Magyar Értelmező Kéziszótár*. 2. átdolg. kiad., Budapest, 2003, Akadémia Kiadó.
- Rákóczi Dóra: A szabadságvesztés végrehajtása Magyarországon az európai szabályok tükrében. *Studia iuvenum iurisperitorum*, 2012. 6. 393–412. o.
- Rawls, John – Krokovay Zsolt (ford.): Az alapvető szabadságjogok és elsőbbségük. *Fundamentum*, 2010. 3. 5–26. o.
- Sári János – Somody Bernadette: *Alapjogok. Alkotmánytan II*. 4. átdolg. kiad., Budapest, 2008, Osiris Kiadó.
- Sári János: *Alapjogok. Alkotmánytan II*. 2. átdolg. kiad., Budapest, 2008, Osiris Kiadó.
- Szamel Lajos: *Az állampolgári szabadságjogok*. Budapest, 1987, MTA Államtudományi Kutatások Programirodája.
- Tóth Gábor Attila: A személyi szabadsághoz való jog az alkotmányban. *Fundamentum*, 2005. 2. 5–33. o.
- Tóth Judit: A menedéket kérők őrizetbe vétele – elmélet és gyakorlat. *Fundamentum*, 2013. 2. 21–35. o.

Jogszabályok jegyzéke

Magyarország Alaptörvénye

Egyezmény az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről

Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata

Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya

1979. évi 11. törvényerejű rendelet a büntetések és az intézkedések végrehajtásáról

1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről

1996. évi XXXVIII. törvény a nemzetközi bűnügyi jogsegélyről

1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról

2012. évi II. törvény a szabálysértésről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről

2012. évi XXXVI. törvény az Országgyűlésről

2012. évi CCXXIII. törvény hatálybalépéséhez kapcsolódó átmeneti rendelkezésekről és egyes törvények módosításáról

2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről

6/1996. (VII. 12.) IM rendelet a szabadságvesztés és az előzetes letartóztatás végrehajtásának szabályairól

6/2003. (IV. 4.) IM – BM együttes rendelet a házi őrizet végrehajtásáról

Az ENSZ által 1966. december 16-án elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya, Magyarországon az 1976. évi 8. törvényerejű rendelet hirdetett ki.

Az emberi jogok és alapvető szabadságjogok védelméről szóló Egyezmény (Euroegyezmény) kihirdetéséről szóló 1993. évi XXXI. törvény

36/2000. (X. 27.) AB határozat

74/1995. (XII. 15.) AB határozat

65/2003. (XII. 18.) AB határozat

3142/2013. (VII. 16.) AB határozat

¹ Emberi Jogok Európai Bíróságának 66069/09, 130/10 és 3896/10. számú ítéletei, Vinter és mások kontra Egyesült Királyság

Emberi Jogok Európai Bíróságának 73593/10. számú ítélete, Magyar László kontra Magyarország

Emberi jogok Európai Bíróságának 7710/76. számú ítélete, Schiesser kontra Svájc

Weblapjegyzék

Búza László értekezése:

mtdaportal.extra.hu/.../b.../buza_laszlo_a_szabadsag_jogi_fogalma.pdf

Malik Gábor: *A tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés emberi jogi megítélése – érvek, ellenérvek.* http://www.birosag.hu/sites/default/files/allomanyok/Mailath-palyazat-erdmenyek/MGyTP-B-B-3-Malik_Gabor-A_tenyleges_letfogytig_tarto_szabadsagvesztes_emberi_jogi_megitelese.pdf (letöltés napja: 2015.01.14.)

Simon Sándor: *A tényleges életfogytiglan kérdése a büntető-jogtudományban, figyelemmel az emberi jogi kérdésekre.* <http://www.arsboni.hu/a-tenyleges-letfogytiglan-kerdese-a-bunteto-jogtudomanyban-figyelemmel-az-emberi-jogi-kerdesekre.html> (letöltés napja: 2015.01.25.)

www.helsinki.hu

<http://helsinki.hu/darvas-kontra-magyarorszag>